

SÉNAT DE BELGIQUE

SESSION DE 1961-1962.

9 FÉVRIER 1962.

**Projet de loi relatif à la responsabilité civile
du Centre d'Etude de l'Energie Nucléaire.**

EXPOSE DES MOTIFS

MESDAMES, MESSIEURS,

I. Les buts du projet

Dans les activités quotidiennes du Centre d'Etude de l'Energie Nucléaire, le risque d'accident est presque inexistant. Mais l'Etat doit prévoir le danger. Or, par les grandes forces naturelles qui le provoqueraient, l'accident atomique pourrait d'un seul coup causer d'importants dommages corporels et matériels. Rien alors ne permet de croire que l'auteur responsable de la catastrophe serait solvable pour indemniser complètement chacune des nombreuses victimes.

Le premier but du projet de loi est d'assurer à celles-ci la réparation complète des dommages qu'elles subiraient.

Le projet poursuit également un second but : assurer l'activité du Centre qui doit, en vertu de conventions anciennes, s'approvisionner de fournitures nucléaires à l'étranger. Or, les fournisseurs étrangers ne consentent à livrer leurs matériaux que s'ils sont, même en cas d'accident, à l'abri de tout recours judiciaire. Il est difficile de s'opposer à une telle exigence car on risquerait alors de paralyser un important réacteur belge.

II. Le résumé du projet.

Par des procédés contractuels de droit privé (contrats d'assurance ou contrats de sûretés personnelles), le Centre doit réunir au moins 500 millions

BELGISCHE SENAAT

ZITTING 1961-1962.

9 FEBRUARI 1962.

Ontwerp van wet betreffende de burgerlijke aansprakelijkheid van het Studie centrum voor Kernenergie.

MEMORIE VAN TOELICHTING

DAMES EN HEREN,

I. Doelstellingen van het ontwerp.

Bij de dagelijkse activiteiten van het Studiecentrum voor Kernenergie bestaat er bijna geen risico voor ongevallen. De Staat dient echter het gevaar te voorzien. Wegens de grote natuurkrachten, welke het zouden doen ontstaan, zou het atoomongeval in één slag belangrijke lichamelijke en materiële schade kunnen aanrichten. Niets laat dan toe te geloven, dat de voor de catastrofe verantwoordelijke dader voldoende solvent zou zijn om alle slachtoffers volledig schadeloos te stellen.

Het eerste doel van het wetsontwerp bestaat erin deze slachtoffers te vergoeden voor de schade, welke ze zouden oplopen.

Het ontwerp heeft bovendien nog een tweede oogmerk : de werking te verzekeren van het Centrum, dat krachtens vroege overeenkomsten zich in de vreemde van nucleaire benodigdheden moet voorzien. De vreemde leveranciers wensen echter slechts te leveren, indien ze, zelfs bij ongeval, tegen elke gerechtelijke vervolging gedekt zijn. Men kan zich moeilijk tegen een dergelijke eis verzetten, aangezien men dan een belangrijke Belgische reactor dreigt te verlammen.

II. Samenvatting van het ontwerp.

Het Centrum moet door procédés van privaatrecht (verzekeringscontracten of contracten van persoonlijke zekerheden) een bedrag van minstens

de francs de garanties financières dont profiteraient les éventuelles victimes des dommages atomiques dont le Centre serait responsable en vertu des règles de la responsabilité aquilienne (art. 2 du projet). Ces mêmes garanties contractuelles doivent également profiter aux victimes des dommages atomiques dont seraient responsables des tiers quelconques (fournisseurs, transporteurs, visiteurs, etc.), à la condition que ces dommages aient été causés en Belgique soit par des matières nucléaires qui sont la propriété privative ou indivise du Centre, soit en sa possession ou sont dans des immeubles dont le Centre est possesseur, propriétaire ou co-propriétaire (art. 3), soit par des matières nucléaires qui proviennent du Centre ou lui sont destinées. Si la totalité des dommages provoqués par un accident dépassait le montant prévu en application de l'article 9, l'Etat en réparerait la partie qui excéderait ce montant (art. 11). De même, que la totalité des dommages dépasse ou non ce montant, l'Etat doit indemniser la victime qui, par la défaillance des garanties, n'en pourrait profiter (art. 12).

Telles sont les règles fondamentales du projet qui donnent, en outre, au Roi le pouvoir :

- 1° d'étendre l'application de la loi à des dommages subis hors du royaume (art. 3);
- 2° de modifier le montant minimum de 500 millions de francs (art. 15);
- 3° de régler la manière dont l'Etat et les victimes connaîtront la nature et le montant des garanties (art. 25 et 27);
- 4° d'organiser une procédure de conciliation préalable aux actions judiciaires des éventuelles victimes et de régler la façon dont les garanties financières leur seront distribuées, de manière que ces victimes soient indemnisées rapidement et complètement (art. 28);
- 5° de régler la façon dont l'Etat connaîtra le montant des indemnités versées aux victimes (art. 21);
- 6° d'abroger la loi.

Ainsi le projet atteint-il son but principal en donnant aux éventuelles victimes la certitude que, quelle que soit la responsabilité du dommage, en vertu des règles de la responsabilité aquilienne, elles seront indemnisées par les garanties financières du Centre ou par l'Etat. Et il atteint également son but secondaire en rassurant le fournisseur étranger, dont la responsabilité civile sera supportée par un tiers.

III. Les observations générales du Conseil d'Etat.

L'avis du Conseil d'Etat, qui contient diverses observations particulières, commence par quatre

500 miljoen frank aan financiële waarborgen samenvangen, welke de eventuele slachtoffers van nucleaire schade, waarvoor het Centrum aansprakelijk zou zijn krachtens de regels van de aansprakelijkheid wegens onrechtmatige daad, zouden genieten (art. 2 van het ontwerp). Diezelfde contractuele waarborgen dienen eveneens ten goede te komen aan de slachtoffers van schade, waarvoor om het even welke derden (leveranciers, vervoerders, bezoekers, enz.) verantwoordelijk zouden zijn, op voorwaarde dat deze schade in België zou zijn aangericht ofwel door nucleaire stoffen, welke de privatiële of onverdeelde eigendom zijn van het Centrum, in zijn bezit zijn of zich bevinden in gebouwen waarvan het Centrum bezitter, eigenaar of medeëigenaar is (art. 3) ofwel door nucleaire stoffen, welke voortkomen uit of bestemd zijn voor het Centrum. Mocht het geheel der schade, door een ongeval veroorzaakt, het bedrag voorzien overeenkomstig artikel 9 overtreffen, dan zou de Staat het gedeelte, dat dit bedrag teboven gaat, vergoeden (art. 11). Los van het feit of het geheel der schade dit bedrag al dan niet overtreft, moet de Staat het slachtoffer vergoeden, dat wegens het falen der waarborgen, deze waarborgen niet zou kunnen genieten (art. 12).

Dit zijn de grondregelen van het ontwerp, dat bovendien de Koning de macht verleent :

- 1° de toepassing van de wet uit te breiden tot de buiten het Rijk geleden schade (art. 3);
- 2° het minimumbedrag van 500 miljoen frank te wijzigen (art. 15);
- 3° de manier te bepalen, waarop de Staat en de slachtoffers de aard en het bedrag der waarborgen zullen kennen (art. 25 en 27);
- 4° voorafgaande aan de rechtsvorderingen der eventuele slachtoffers een verzoeningsprocedure in te doen stellen en de wijze te bepalen, waarop de financiële waarborgen hun zullen worden uitgekeerd, zodat deze slachtoffers snel en volledig kunnen worden vergoed (art. 28);
- 5° de wijze te bepalen, waarop de Staat het bedrag van de aan de slachtoffers uitgekeerde vergoedingen zal kennen (art. 21);
- 6° de wet op te heffen.

Aldus bereikt het ontwerp zijn voornaamste doel door aan de eventuele slachtoffers een zekerheid te geven, dat ze, wie ook krachtens de regelen van de aansprakelijkheid wegens onrechtmatige daad verantwoordelijk moge zijn voor de schade, zullen vergoed worden door de financiële waarborgen van het Centrum of door de Staat; het bereikt eveneens zijn aanvullend doel door de vreemde leverancier, wiens burgerlijke aansprakelijkheid door een derde zal gedragen worden, gerust te stellen.

III. De algemene opmerkingen van de Raad van State.

Het advies van de Raad van State, dat verschillende bijzondere opmerkingen bevat, vangt aan met

observations générales qu'il convient d'examiner tout d'abord.

1° Selon la première observation générale, laissant à la victime, conformément au Code civil, la charge de prouver la faute, le projet n'aide pas la victime et sera inefficace car, dans les accidents atomiques, pareille preuve sera très difficile.

Le Gouvernement ne peut s'incliner devant cette observation — qui s'adresse d'ailleurs au Code civil et non pas au projet —, car il ne convient pas de transformer profondément les principes du droit belge dans une loi dont le caractère très temporaire résulte de son article final. En outre, la difficulté de la preuve n'est pas le propre exclusif des accidents atomiques.

2° Au contraire, le Gouvernement s'incline devant la seconde observation générale, qui est très importante et qui concerne la procédure à suivre par la victime dans son action judiciaire. Le Conseil d'Etat suggère plusieurs choses. Il propose qu'un seul tribunal soit compétent pour juger toutes les actions des victimes; il propose que celles-ci doivent mettre en cause non seulement les assureurs et les sûretés personnelles, mais également l'auteur fautif du dommage, et puissent également appeler l'Etat au procès.

Les articles 17 à 24 du projet, qui ont été rédigés pour suivre l'avis du Conseil d'Etat, méritent un commentaire.

Le débiteur de la victime sera, on le sait, le garant (assureur ou sûreté) ou l'Etat, selon que l'ensemble des dommages dépassera ou non cinq cents millions de francs. Pareille règle de fond pouvait créer à la victime demanderesse d'insurmontables difficultés car, pas plus que quiconque, elle ne peut connaître à un moment donné la somme totale et précise de tous les dommages causés par l'accident atomique et subis par toutes les victimes. Pour connaître cette somme, il faudra attendre de longues années pour diverses raisons : parce que des victimes négligentes tarderont à agir; parce que la procédure et ses voies de recours ralentiront longuement la fin de tous les procès, parce que les transactions amiables sur les indemnités seront difficiles à connaître et parce que les dommages atomiques peuvent ne se manifester que longtemps après l'accident. Cette ignorance de la somme totale des dommages empêchait, comme le Conseil d'Etat le présentait, toute condamnation au marc le franc des garants et de l'Etat. Mais s'il est impossible de connaître rapidement le prix total d'une catastrophe, une chose, au contraire, est facile à savoir : *le jour précis où les indemnités versées par les garants atteignent cinq cents millions de francs.* A partir de ce jour, les assureurs et les sûretés qui ont rempli leurs obligations peuvent soulever victorieusement l'exception de l'article 11. C'est pourquoi, le Gouvernement a choisi la règle selon laquelle l'Etat réparera les dommages, non pas lorsque leur ensemble dépasse cinq cents millions de francs, *mais lorsque*

vier algemene opmerkingen, welke vooraf dienen onderzocht.

1° Volgens de eerste opmerking komt het ontwerp het haar, slachtoffer niet ter hulp, door overeenkomstig het Burgerlijk wetboek, de bewijslast van de fout te laten en zal het ondoeltreffend zijn aangezien bij atoomongevallen dergelijk bewijs zeer moeilijk zal te leveren zijn.

De Regering kan op deze opmerking — welche zich trouwens tot het Burgerlijk wetboek en niet tot het ontwerp richt — niet ingaan, daar het niet past de grondbeginselen van het Belgisch recht om te vormen in een wet, waarvan het zeer tijdelijk karakter voldoende blijkt uit haar laatste artikel. Overigens is de moeilijkheid van de bewijslevering niet uitsluitend eigen aan de atoomongevallen.

2° de Regering gaat echter in op de tweede algemene opmerking, die zeer belangrijk is en die betrekking heeft op de procedure, welche het slachtoffer bij zijn rechtsvordering dient te volgen. De Raad van State suggereert verscheidene zaken. Hij stelt voor dat één enkele rechtbank zou bevoegd zijn voor het berechten van alle vorderingen der slachtoffers; hij stelt voor dat deze laatste niet alleen de verzekeraars en de persoonlijke zekerheden, maar tevens de foutieve dader van de schade dienen te betrekken, en dat ze eveneens de Staat bij het geding moeten oproepen.

De artikelen 17 tot 24 van het ontwerp, welche werden opgesteld ten einde het advies van de Raad van State te volgen, verdienen commentaar.

Zoals men weet, zal de schuldenaar van het slachtoffer, naargelang het geheel der schade al dan niet vijfhonderd miljoen frank overtreft, de borgsteller (verzekeraar of zekerheid) of de Staat zijn. Dergelijke grondregel kan voor het eisende slachtoffer onoverkomelijke moeilijkheden met zich brengen aangezien het, niet meer dan om het even wie, het juiste totaal bedrag van de op een bepaald ogenblik door het atoomgeval veroorzaakte en door de slachtoffer, geleden schade kan kennen. Om dit bedrag te kennen zal men lange jaren moeten wachten en dit om diverse redenen : omdat de nalatige slachtoffers slechts laattijdig hun vordering zullen instellen; omdat de procedure en de verhaalmogelijkheden in grote mate het einde van alle processen zullen vertragen; omdat men over de minnelijke schikkingen op stuk van vergoedingen moeilijk zal ingelicht geraken en omdat de atoomschade zich pas lange tijd na het ongeval kan voordoen. Zoals de Raad van State het voorziet, verhinderde deze onwetendheid nopens het totaal bedrag van de schade elke pondspoudsgewijze veroordeling van de borgstelling en van de Staat. Zo het mogelijk is spoedig de totale prijs van een ramp te kennen, kan er toch een ding gemakkelijk worden geweten namelijk : *de bepaalde dag waarop de door de borgstellers gestorte vergoedingen vijfhonderd miljoen frank bereiken.* Van die dag af kunnen de verzekeraars en de zekerheden, welche hun verplichtingen zijn nagekomen, met succes de exceptie van artikel 11 inroepen. Om die reden is het, dat

cinq cents millions de francs auront été versés par les garants aux victimes.

Celles-ci n'ont donc aucune preuve difficile à fournir; elles n'ont qu'à assigner les assureurs et les sûretés, à qui il incombe éventuellement de prouver qu'ils ont payé cinq cents millions de francs (voir art. 11).

L'on peut alors résumer la procédure à suivre par les victimes. La victime assignera l'assureur et les sûretés qu'elle connaîtra facilement (v. l'art. 25). Il est inutile, en effet, qu'elle agisse contre l'auteur fautif du dommage, qui sera le Centre ou un tiers, car ceux-ci invoqueraient immédiatement les garanties contractuelles des articles 2 et 3 et la subrogation légale de l'article 4, qui charge directement les assureurs et les sûretés de la réparation du dommage. Les garants, ayant été assignés et condamnés, réparent le dommage de la victime et tout est bien pour elle. Mais en dehors de ce cas, que peut-il encore arriver? Ou bien les garants condamnés ne paient pas et, pour insolvenabilité ou pour toute autre cause, échappent à l'exécution forcée, ou bien ils invoquent victorieusement leur contrat (clauses de déchéance, par exemple) (art. 12); ou bien ils prouvent qu'ils ont déjà payé cinq cents millions de francs aux victimes. Dans tous ces cas en vertu des articles 11 et 12, l'Etat, du point de vue du fond, doit indemniser la victime et celle-ci, du point de vue de la procédure, a la faculté d'appeler l'Etat à la cause dès le début de son procès (art. 23).

3º Selon l'avant-projet soumis au Conseil d'Etat, le dommage moral n'aurait pas bénéficié de la loi nouvelle et restait régi par le droit commun. Ainsi la victime, qui aurait poursuivi la réparation complète de ses dommages matériels et moraux, aurait dû faire deux procès. Cette complication, brièvement constatée par le Conseil d'Etat au début de ses deuxième et troisième observations générales, a été supprimée par le Gouvernement, qui soumet aujourd'hui tant le dommage moral que le dommage matériel aux règles du projet (v. art. 2 et 3).

4º Le Conseil d'Etat constate, dans sa troisième observation générale, que les fournisseurs étrangers ne peuvent être totalement rassurés, puisque leur responsabilité civile n'est pas assurée par le Centre en dehors des frontières du royaume.

Le Gouvernement estime suffisante la satisfaction donnée par les articles 3 et 4 à ces personnes, d'autant plus que le Roi peut étendre le champ d'application de la garantie en dehors de nos frontières. (art. 3, al. 2).

de Regering de regel heeft gekozen volgens welke de Staat de schade vergoedt, niet wanneer het geheel vijfhonderd miljoen frank overtreft, doch wanneer vijfhonderd miljoen frank door de borgstellers aan de slachtoffers zullen betaald zijn.

Deze laatste moeten dus geen enkel moeilijk bewijs leveren, ze moeten eenvoudigweg een rechtsvordering instellen tegen de verzekeraars en de zekerheden, die dan eventueel maar moeten bewijzen dat ze vijfhonderd miljoen frank betaald hebben (zie art. 11).

Men kan de door de slachtoffers te volgen procedure aldus samenvatten. Het slachtoffer stelt een rechtsvordering in tegen de verzekeraar en de borgstellers, welke het gemakkelijk zal kennen (zie art. 25). Het is inderdaad nutteloos, dat het een vordering instelt tegen de foutieve dader van de schade, welke het Centrum of een derde zal zijn, aangezien deze laatste onmiddellijk de contractuele waarborgen van de artikelen 2 en 3 zouden inroepen en de wettelijke subrogatie van artikel 4 welk rechtstreeks het herstel van de schade ten laste van de verzekeraars en de zekerheden legt. De borgstellers, die in het geding gebracht en veroordeeld werden, herstellen de door het slachtoffer geleden schade en alles komt voor dit laatste in orde. Wat kan er buiten dit geval zich nog voordoen? Ofwel betalen de veroordeelde borgstellers niet en ontsnappen aan de gedwongen tenuitvoerlegging, omdat ze insolvent zijn of om welke reden ook; ofwel roepen ze met succes hun contract in vb. ontlastingsclausules (art. 12), ofwel bewijzen ze dat ze reeds vijfhonderd miljoen aan de slachtoffers hebben betaald. In al deze gevallen en krachtens artikelen 11 en 12 moet, wat de grond betreft, de Staat het slachtoffer vergoeden en heeft, wat de procedure betreft, dit laatste de mogelijkheid om de Staat in het geding te roepen vanaf het begin van zijn proces (art. 23).

3º Volgens het voorontwerp, dat de Raad van State werd voorgelegd, zou de morele schade de voordelen der nieuwe wet niet genoten hebben en zou ze beheerst gebleven zijn door het gemeen recht. Derhalve zou het slachtoffer, dat het volledig herstel van de materiële en morele schade zou hebben opgevorderd, twee gedingen hebben moeten inspannen. De Regering heeft deze ingewikkeldheid zeer in het kort vastgesteld door de Raad van State bij het begin van de tweede en derde algemene opmerking, afgeschaft en laat thans zowel de morele als de materiële schade onder de toepassing van de regelen van het ontwerp (z. art. 2 en 3).

4º De Raad van State stelt in zijn derde algemene opmerking vast, dat de vreemde leveranciers niet ten volle kunnen gerustgesteld zijn, aangezien de burgerlijke aansprakelijkheid van het Centrum buiten de grenzen van het Rijk niet wordt verzekerd.

De Regering is van mening, dat er genoegzaam voldoening werd geschenken aan deze personen door de artikelen 3 en 4, te meer daar de Koning het toepassingsgebied van de waarborg tot buiten onze grenzen kan uitbreiden (art. 3, al. 2).

5e Le projet soumis au Conseil d'Etat contenait une disposition qui n'existe plus aujourd'hui et qui s'exprimait ainsi :

«art. 13. — La victime d'un dommage ... dispose, à l'exclusion de toute autre action civile, de l'action aquilienne directe contre les assureurs et les sûretés personnelles du Centre et contre l'Etat».

Et l'on peut ainsi résumer la quatrième observation générale du Conseil d'Etat; les contrats accessoires de sûreté personnelle (art. 7, al. 1er) sont inconcevables, puisque la *dette* principale est supprimée par cet article 13, qui interdit à la victime d'agir contre l'auteur fautif du dommage.

Cependant et à la suite de cette critique pertinente le Conseil d'Etat, *qui ne propose pas la suppression de l'ancien article 13*, suggère un texte qui mérite exactement la même critique et que voici :

«Article 4. — La créance des éventuelles victimes des dommages, définie par les articles 2 et 3, peut être garantie par des engagements personnels pris envers le Centre.»

En effet, dans ce texte, qui suppose toujours l'existence de l'ancien article 13, la «créance des éventuelles victimes» n'existe pas non plus, puisque l'article 13 la supprimait.

Bref, le Gouvernement, qui s'incline devant l'observation générale mais non devant le texte proposé par le Conseil d'Etat, supprima l'ancien article 13 et, s'inspirant de l'article 9 des lois coordonnées relatives aux accidents du travail, le remplaça par l'article 4 actuel, qui subroge les garants dans les obligations du Centre ou du tiers responsable. Ainsi le lien, «principal», entre la victime et l'auteur fautif du dommage n'est plus supprimé et permet la conclusion de contrats accessoires de sûreté.

IV. Commentaires des articles.

(*Les observations particulières consacrées par le Conseil d'Etat aux articles 1 à 5.*)

Le Gouvernement s'incline devant les diverses observations particulières que consacre le Conseil d'Etat aux articles 1, 2, 3, 7 et 8 (numérotés 1, 2, 3, 4 et 5 dans l'avis) et s'inspire de la rédaction que le Conseil lui propose.

(*Le dommage atomique — art. 2 et 3.*)

Le dommage atomique auquel se réfèrent diverses dispositions du projet est ainsi défini par ses articles 2 et 3 : c'est le dommage matériel ou corporel «provenant ou résultant des propriétés radioactives, ou à la fois des propriétés radioactives et des propriétés toxiques, explosives ou autres propriétés dange-

5e Het aan de Raad van State voorgelegd ontwerp bevatte een beschikking, welke thans niet meer bestaat en als volgt luidde :

«art. 13. — Het slachtoffer van schade ... beschikt, *met uitzondering van elke andere burgerlijke vordering*, over de rechtstreekse vordering wegens onrechtmatige daad tegen de verzekeraars en de persoonlijke zekerheden van het Centrum en tegen de Staat ».

Men kan aldus de vierde algemene opmerking van de Raad van State samenvatten : de *bijkomstige* contracten van persoonlijke zekerheid (art. 7, al. 1) zijn onbegrijpelijk, aangezien de hoofdzakelijke *schuld* door dit artikel 13, dat het slachtoffer het recht ontzegt tegen de foutieve dader van de schade op te treden, wordt afgeschaft.

Ingevolge deze afdoende kritiek stelt de Raad van State, *die geenszins voorstelt het vorig artikel 13 weg te laten*, volgende nieuwe tekst voorop, die evenwel dezelfde kritiek verdient :

«Artikel 4. — De schuldbordering der eventuele slachtoffers van schade bepaald bij de artikelen 2 en 3 kan door persoonlijke verbintenissen tegenover het Centrum worden gewaarborgd.»

Inderdaad, in deze tekst, die het bestaan onderstelt van het vroegere artikel 13, bestaat de «schuldbordering van de eventuele slachtoffers» eveneens niet meer, aangezien artikel 13 deze heeft afgeschaft.

Kortom, de Regering gaat in op de algemene opmerking maar niet op de tekst, welke de Raad van State voorstelde, en hief het vroegere artikel 13 op. Zij liet zich inspireren door artikel 9 van de samengeordende wetten betreffende de arbeidsongevallen en vervanging dit artikel 13 door het huidig artikel 4 dat de borgstellers subrogeert in de verplichtingen van het Centrum en de verantwoordelijke derde. Aldus werd de «hoofdzakelijke» band tussen het slachtoffer en de foutieve dader van de schade niet afgeschaft, wat de mogelijkheid biedt tot het sluiten van *bijkomstige zekerheidskontrakten*.

IV. Commentaar bij de artikelen.

(*De bijzondere opmerkingen door de Raad van State gemaakt bij de artikelen 1 tot 5.*)

De Regering gaat in op de diverse bijzondere opmerkingen gemaakt door de Raad van State bij de artikelen 1, 2, 3, 7 en 8 (genummerd 1, 2, 3, 4 en 5 in het advies) en laat zich inspireren door de tekst, welke de Raad vooropstelt.

(*De nucleaire schade — art. 2 en 3.*)

De nucleaire schade waarnaar in de diverse beschikkingen van het ontwerp wordt verwezen, wordt aldus bepaald in de artikelen 2 en 3 : het is de stoffelijke of lichamelijke schade «die voortvloeit uit of veroorzaakt wordt door de radioactieve eigenschappen, of tegelijkertijd door de radioactieve

reuses, des combustibles nucléaires ou produits ou déchets radioactifs».

Il y aura donc dommage atomique dès que l'une des propriétés dangereuses des matières nucléaires joue un rôle quelconque dans la chaîne des effets et des causes qui entraînèrent l'accident dommageable. Ainsi, par exemple, la blessure causée par l'effondrement d'un immeuble dont la destruction fut elle-même provoquée par l'explosion d'un appareillage nucléaire est un dommage prévu par les articles 2 et 3. Mais, à l'inverse, en est un également, la lésion physiologique provoquée par la radioactivité d'un appareil atomique détérioré par l'effondrement d'un immeuble.

(La responsabilité aquilienne — art. 2 et 3).

Les seules obligations pour l'exécution desquelles le Centre doit fournir des garanties sont celles qui peuvent naître dans son chef (art. 2) ou dans celui des tiers (art. 3) de la responsabilité délictuelle et quasi délictuelle organisée par les articles 1382 et suivants du Code civil.

Le projet renonce, dans ses articles 2 et 3, à l'expression ordinaire de « responsabilité civile » car cette expression, largement comprise, peut s'étendre à la responsabilité contractuelle et à la responsabilité résultant des accidents du travail qui, dans la pensée du Gouvernement, doivent rester en-dehors du champ d'application de la loi.

En effet, les obligations nées dans le chef du Centre de la législation relative aux accidents du travail et aux maladies professionnelles ne doivent pas être garanties d'une manière particulière, car cette législation assure à la victime, en cas de faillite du patron débiteur, l'indemnité réparatrice à laquelle elle a le droit.

C'est pourquoi, en définitive, le texte choisit l'expression romaine et précise de « responsabilité aquilienne » qui désigne exactement la responsabilité organisée par les articles 1382 et suivants du Code civil.

(L'assurance de la responsabilité d'autrui — art. 3).

Pourquoi contraindre le Centre à assurer, dans certaines conditions, la responsabilité civile des tiers ? D'abord on le sait pour rassurer le fournisseur étranger; ensuite et surtout dans l'intérêt des victimes. L'auteur fautif de l'accident peut fort bien être, en effet, non pas le Centre ou son préposé, mais un tiers, c'est-à-dire par exemple un visiteur, un transporteur imprudent ou un simple piéton, qui par sa faute et sur la voie publique, provoquerait la destruction d'un camion chargé de matériel

eigenschappen en de giftige ontploffings- en andere gevaarlijke eigenschappen van nucleaire brandstoffen of van radioactieve produkten of afvalstoffen».

Er zal dus sprake zijn van nucleaire schade, zodra één der gevaarlijke eigenschappen der nucleaire stoffen enige rol speelt in de loop der gevolgen en de oorzaken, welke het schadebrengend ongeval hebben veroorzaakt. Aldus is b.v. het letsel veroorzaakt door het instorten van een gebouw, waarvan de vernietiging zelf door het ontploffen van een nucleair apparaat werd teweeggebracht, een schade voorzien bij de artikelen 2 en 3. Een dergelijke schade is echter eveneens het fysiologisch letsel veroorzaakt door de radioactiviteit van een atoomapparaat, dat door het instorten van een gebouw werd beschadigd.

(De aansprakelijkheid wegens onrechtmatige daad — art. 2 en 3).

De enige verbintenissen, voor welker uitvoering het Centrum waarborgen moet verstrekken, zijn diegene, welke wat het Centrum zelf (art. 2) of wat derden (art. 3) betreft uit de door de artikelen 1382 en volgende van het burgerlijk wetboek beschreven delictuele of quasi-delictuele aansprakelijkheid kunnen ontstaan.

Het ontwerp ziet in zijn artikelen 2 en 3 af van de uitdrukking « burgerlijke aansprakelijkheid », want deze uitdrukking kan zich, in de ruime zin des woords, tot de contractuele aansprakelijkheid alsmede tot de uit arbeidsongevallen voortvloeiende aansprakelijkheid uitstrekken; terwijl deze beide aansprakelijkheden, volgens de opvatting van de Regering, buiten het toepassingsgebied van de wet moeten blijven.

De verplichtingen, nl. welke wat betreft het Centrum voortvloeien uit de wetgeving op de arbeidsongevallen en op de beroepsziekten moeten niet op een bijzondere manier gewaarborgd worden, aangezien deze wetgeving aan het slachtoffer, bij het niet-nakomen van zijn verplichtingen door de werkgever-debiteur, de herstelvergoeding verzekert, waarop het recht heeft.

Om deze reden werd uiteindelijk dan ook de juiste Romeinse uitdrukking « responsabilité aquilienne » voor het Frans en « aansprakelijkheid wegens onrechtmatige aard » voor het Nederlands gekozen, welke de in artikelen 1382 en volgende van het Burgerlijk Wetboek omschreven aansprakelijkheid nauwkeurig weergeven.

(De verzekering van andermans aansprakelijkheid — art. 3).

Waarom het Centrum ertoe verplichten in bepaalde omstandigheden de burgerlijke aansprakelijkheid van derden te verzekeren ? Vooreerst, zoals men weet, om de vreemde leverancier gerust te stellen; bovendien en voornamelijk in het belang van de slachtoffers. De schuldige veroorzaker van het ongeval kan, nl. zeer gemakkelijk niet het Centrum of zijn ondergeschikte maar wel een derde zijn, bijvoorbeeld een bezoeker, een onvoorzichtige vervoerder of een gewone voetganger, die, door

nucléaire appartenant au Centre. En pareil cas, les victimes du dommage atomique ne pourraient agir ni contre le Centre, ni évidemment contre les assureurs de celui-ci et ne pourraient s'en prendre qu'au tiers, qui serait peut-être insolvable. Cela justifie l'article 3 du projet.

Il aurait cependant été déraisonnable d'imposer purement et simplement au Centre d'assurer les tiers contre la responsabilité civile de tous les dommages atomiques provoqués par leur faute. Il parut d'abord opportun de limiter l'obligation du Centre aux dommages subis en Belgique ou dans une région étrangère désignée par le Roi. Il parut enfin naturel qu'un «lien» unisse le Centre à l'accident. C'est pourquoi l'obligation se limite également aux dommages dont le tiers est responsable mais qui furent causés par des matières nucléaires dont le Centre est propriétaire ou possesseur, qui proviennent de lui ou qui lui sont destinées.

En définitive, cette obligation imposée au Centre de prémunir les tiers contre les conséquences de leur propre faute est analogue à «l'assurance obligatoire de la responsabilité civile en matière de véhicules automoteurs» (loi du 1er juillet 1956), qui constraint le propriétaire de l'automobile (et en raison même de son droit de propriété) à couvrir la responsabilité civile de tous ceux qui conduisent son véhicule (art. 3 de la loi du 1er juillet 1956).

(La nature des garanties — art. 2, 3 et 7.)

Pourquoi forcer le Centre à conclure des assurances et à fournir des sûretés personnelles et lui refuser, au contraire, le droit de fournir des sûretés réelles, c'est-à-dire des gages et des hypothèques? Pour une raison d'ordre général: parce qu'on ne peut permettre au Centre de se dessaisir juridiquement ou matériellement des biens mobiliers ou immobiliers qui, par hypothèse, sont indispensables à l'accomplissement de sa mission d'intérêt général. Ce motif est d'ailleurs conforme à la loi du 27 juin 1921, dont l'article 35 s'exprime dans les termes suivants: «L'établissement d'utilité publique ne peut posséder en propriété ou autrement que les immeubles nécessaires à l'accomplissement de sa mission».

En définitive, pour que le Centre remplisse pleinement les obligations que lui imposent les articles 2 et 3 du projet, il faut et il suffit qu'il fournit d'avance aux éventuelles victimes un ou plusieurs débiteurs supplémentaires. Il y parviendra le plus souvent par l'assurance mais il peut user également de divers procédés contractuels tels que le cautionnement, la délégation, la solidarité ou la stipulation pour autrui. Cependant, en l'espèce, la plupart de ces contrats seraient impossibles à conclure aujourd'hui puisque leur conclusion suppose la présence et le consentement du créancier, c'est-à-

zijn schuld en op de openbare weg, de vernieling veroorzaakt van een vrachtwagen, geladen met nucleair materieel dat aan het Centrum toebehoort. In dergelijk geval kunnen de slachtoffers van de nucleaire schade noch tegenover het Centrum, noch tegenover diens verzekeraars een vordering instellen en zouden alleen tegenover een derde kunnen optreden die misschien insolvent zou zijn. Dit verantwoordt het artikel 3 van het ontwerp.

Het zou evenwel onredelijk geweest zijn het Centrum eenvoudigweg te verplichten derden te verzekeren tegen de burgerlijke aansprakelijkheid voor alle door hun schuld teweeggebrachte atoomschade. Het bleek vooreerst opportuun de verplichting van het Centrum te beperken tot de schade in België of een vreemde streek, door de Koning aangeduid, geleden. Het bleek bovendien natuurlijk, dat een zekere «band» het Centrum aan het ongeval zou verbinden. Daarom beperkt de verplichting zich eveneens tot de schade, waarvoor de derde verantwoordelijk is, maar welke veroorzaakt werd door nucleaire stoffen waarvan het Centrum eigenaar of bezitter was, welke van dit laatste voortkwamen of welke het tot bestemming hadden.

Uiteindelijk is deze aan het Centrum opgelegde verplichting om derden tegen de gevolgen van hun eigen fout te dekken analoog aan «de verplichte verzekering van de burgerlijke aansprakelijkheid inzake voertuigen met eigen bewegkracht» (wet van 1 juli 1956), welke de eigenaar van een auto-voertuig (en om reden zelf van zijn recht van eigen-dom) ertoe verplicht de burgerlijke aansprakelijkheid te dekken van alle personen, die zijn wagen besturen (art. 3 der wet van 1 juli 1956).

(De aard der waarborgen — art. 2, 3 en 7.)

Waarom het Centrum verplichten verzekeringen te sluiten en het anderzijds het recht ontzeggen reële waarborgen te verstrekken, dit wil zeggen panden en hypotheken? Om een reden van algemene aard: omdat men het Centrum niet mag toestaan zich juridisch of materieel van zijn roerende of onroerende goederen te ontdoen, welke verondersteld zijn onontbeerlijk te zijn voor de uitoefening van zijn opdracht van algemeen belang. Deze reden stemt trouwens overeen met de wet van 27 juni 1921, waarvan artikel 35 aldus luidt: «De instelling van openbaar nut mag op stuk van onroerende goederen enkel de ter volbrenging van zijn taak noodzakelijke goederen in eigendom of anderszins hebben».

Indien tenslotte het Centrum ten volle de verplichtingen, welke de artikelen 2 en 3 van het ontwerp hem opleggen, wil nakomen, dan is het voldoende dat het vooraf aan de eventuele slachtoffers een of meer bijkomende debiteuren verstrekkt. Het zal er in de meeste gevallen in slagen door de verzekering maar het mag ook gebruik maken van diverse contractuele procédés, zoals: borgstelling, volmacht, hoofdlijkhed of beding ten behoeve van derden. In het onderhavige geval zouden evenwel de meeste van deze contracten onmogelijk thans kunnen gesloten worden, aangezien

dire des futures et éventuelles victimes. C'est la raison pour laquelle le projet (art. 7, al. 2) permet à l'Etat de représenter celles-ci lors de la conclusion de ces conventions.

(Le montant des garanties — art. 9 et 15.)

Le projet limite les garanties à un montant qui ne peut être inférieur à 500 millions de francs, parce qu'il est probable que les assureurs, dont la technique professionnelle se fonde sur des statistiques, ne puissent actuellement estimer le risque atomique, nouveau pour eux, et qu'ils refuseraient donc de s'engager davantage. Or, il serait vain d'imposer au Centre de se procurer des garanties introuvables.

Mais la confiance que peut faire naître la prudence des physiciens et des industriels ou, au contraire, la méfiance que provoqueraient des accidents graves, peuvent dans l'avenir influencer le marché de l'assurance et celui de la réassurance. C'est pourquoi le projet donne au Roi le pouvoir de modifier le montant minimum des garanties que le Centre doit fournir (art. 15).

Contrairement à ce qu'à pu croire le Conseil d'Etat dans l'observation particulière qu'il consacre à l'article 9 (numéroté 6 dans l'avis), la volonté du Gouvernement est de ne permettre temporairement au Centre de poursuivre ses travaux, bien que les garanties n'atteignent plus le montant légal, que dans un seul cas : quand cette diminution des garanties résulte du fait qu'elles ont été partiellement consacrées à indemniser les victimes d'un dommage atomique. L'article 1er, au contraire, s'appliquerait lors de toute autre diminution.

(La sanction des garanties — art. 10 et 11.)

L'Etat, on le sait, devra réparer les dommages atomiques dans la mesure où ils dépasseraient le montant fixé en application de l'article 9 (art. 11). Et le projet aurait donc pu prescrire que l'Etat aurait été déchargé de cette obligation si le Centre, violant les siennes, ne fournissait point les garanties obligatoires. Le Gouvernement écarte pareille sanction, qui frapperait moins le Centre que les éventuelles victimes et en choisit une autre : la révocation des administrateurs du Centre.

Quel est le devoir imposé au Centre et, en définitive, à ceux qui composent son Conseil d'administration ? Leur devoir est de s'efforcer avec diligence de réunir les garanties exigées par la loi. Ils seront judiciairement révoqués si, par négligence, erreur ou faute lourde, ils n'y parviennent pas. Et, à cet égard, le Gouvernement a suivi l'observation consacrée par le Conseil d'Etat à l'article 10 (numéroté 7 dans l'avis). Les administrateurs n'encourront évidemment aucune sanction, si, malgré leurs efforts,

hun sluiting de aanwezigheid en de toestemming van de schuldeiser veronderstelt, dit wil zeggen van de toekomstige en eventuele slachtoffers. Dit is de reden waarom het ontwerp (art. 7, al. 2) de Staat toelaat deze laatsten te vertegenwoordigen bij het sluiten van deze overeenkomsten.

(Het bedrag van de waarborgen — art. 9 en 15.)

Het ontwerp beperkt de waarborgen tot een bedrag dat niet lager mag zijn dan 500 miljoen frank, aangezien het waarschijnlijk is dat de verzekeraars, wier beroepstechniek gebaseerd is op statistieken, op dit ogenblik het voor hen nieuw nucleair risico niet kunnen schatten en ze derhalve zouden weigeren zich voor een hoger bedrag te verbinden. Het zou dus vergeefse moeite zijn het Centrum te verplichten op te leggen onvindbare waarborgen te verstrekken.

Doch het vertrouwen dat de voorzichtigheid der fysici en der industrielen kan doen ontstaan of anderzijds, het wantrouwen dat ernstige ongevallen kunnen teweegbrengen, zullen misschien, in de toekomst, de markt der verzekering en herverzekering beïnvloeden. Daarom geeft het ontwerp de Koning de macht het minimumbedrag der waarborgen, welke het Centrum moet verstrekken, te wijzigen (art. 15).

In tegenstelling met wat de Raad van State heeft kunnen denken bij de bijzondere opmerking welke hij aan artikel 9 (nummer 6 in het advies) heeft gewijd, is het toch de wil van de Regering, zelfs indien de waarborgen het wettelijk bedrag niet meer bereiken, in één enkel geval het Centrum tijdelijk toe te staan zijn activiteiten voort te zetten : wanneer deze waarborgvermindering voortvloeit uit het feit, dat ze gedeeltelijk werden bevesteld aan het vergoeden van de slachtoffers van atoomschade. Artikel 1 zou integendeel bij elke vermindering worden toegepast.

(Sancties van de waarborgen — art. 10 en 11)

De Staat is, zoals men weet, ertoe verplicht de atoomschade te herstellen in de mate waarin deze het bedrag, bepaald overeenkomstig artikel 9, te boven gaat (art. 11). Het ontwerp had dus kunnen voorschrijven, dat de Staat van deze verplichting ontheven zou zijn, indien het Centrum zijn verplichtingen niet nakwam en de verplichte waarborgen niet verstrekte. De Regering heeft van een dergelijke sanctie, welke minder het Centrum dan de eventuele slachtoffers zou treffen, afgezien en een andere gekozen : het ontslag der beheerders van het Centrum.

Waarin bestaat dan uiteindelijk de verplichting opgelegd aan het Centrum en aan diegenen, die deel uitmaken van zijn beheerraad ? Hun taak bestaat erin met spoed te trachten de bij de wet opgelegde waarborgen samen te brengen. Zij zullen langs gerechtelijke weg worden ontslagen, indien zij door nalatigheid, vergissing of zware fout, hierin niet slagen. In dit verband heeft de Regering de bij artikel 10 door de Raad van State gemaakte opmerking gevuld (nummer 7 van het advies)

ils échouent. En pareil cas, il appartiendra au Gouvernement de réexaminer le minimum légal des garanties.

Au-delà de 500 millions de francs ou en cas de défaillance des garanties, l'Etat a l'obligation de réparer complètement le dommage atomique. Dans une première observation, qu'il consacre à l'article 11 (numéroté 8 dans l'avis), le Conseil d'Etat s'étonne de cette réparation complète et signale que d'autres nations se bornent à une réparation complémentaire mais partielle. Le Gouvernement répond que ces nations ont adopté cette responsabilité limitée parce qu'elles adoptèrent également le principe de la responsabilité sans faute et fondée sur le risque. Or le projet, qui n'a pas choisi ce principe, s'en tient au contraire, et logiquement, aux règles traditionnelles de la responsabilité civile qui aboutissent à la réparation complète.

Dans une deuxième observation, qu'il consacre à l'article 11 (numéroté 8 dans l'avis), le Conseil d'Etat revient à nouveau sur le problème qui concerne la procédure à suivre par la victime dans une action aquilienne et qui, on le sait, est résolu conformément au vœu du Conseil d'Etat, dans le second chapitre du projet (art. 17 à 24).

Le Gouvernement, enfin, a suivi la troisième observation que le Conseil d'Etat consacre à l'art. 11 (numéroté 8 dans l'avis) et qui concerne la forme de ce texte.

(Le contrôle des garanties, art. 8 et 27).

La valeur des garanties, qui seront des contrats de droit privé, dépend à la fois de la solvabilité du garant (assureur ou caution) et de la sévérité relative des stipulations contractuelles (étendue du risque couvert, clauses de déchéance, par ex.) L'Etat doit contrôler la valeur de ces garanties pour deux raisons : d'abord dans l'intérêt général des victimes pour lesquelles ces garanties sont précisément faites; dans l'intérêt particulier du Trésor ensuite, car l'Etat réparera non seulement les dommages qui excéderont le montant fixé en application de l'article 9 et qui peut donc être supérieur à 500 millions de francs (art. 11), mais également ceux qui, sans atteindre ce montant, ne pourraient être pour une raison quelconque réparer par les garanties (art. 12).

Lorsque le contrat qui constitue la garantie a été conclu par l'Etat représentant les éventuelles victimes, tout contrôle postérieur à cette conclusion est superflu puisque le contrat fut l'œuvre de l'Etat lui-même. Quant aux contrats, tels que les assurances, où l'Etat n'intervient pas, leur contrôle s'exerce par un moyen classique de tutelle administrative : l'approbation ministérielle qui joue le rôle d'une condition suspensive de la convention contrôlée.

Zij zullen natuurlijk geen enkele sanctie oplopen, indien zij ondanks hun inspanningen hierin niet slagen. In dergelijk geval zal de Regering het minimumbedrag der waarborgen aan een nieuw onderzoek moeten onderwerpen.

Boven vijfhonderd miljoen frank of bij tekortkoming der waarborgen is de Staat ertoe verplicht de atoomschade volledig te vergoeden. In een eerste opmerking, gewijd aan artikel 11 (in het advies onder nummer 8) verwondert de Raad van State zich over deze volledige schadeloosstelling en wijst hij erop, dat andere landen zich beperken tot een aanvullende maar gedeeltelijke schadeloosstelling. De Regering antwoordt, dat deze landen zulke beperkte aansprakelijkheid aanvaarden, omdat ze eveneens het principe der aansprakelijkheid zonder fout en gebaseerd op het risico hebben aanvaard. Welnu, het ontwerp, dat dit principe niet heeft gekozen, houdt zich aan het tegenovergestelde, en logischerwijze, aan de traditionele regels van de wettelijke aansprakelijkheid die uitlopen op volledige schadeloosstelling.

In een tweede opmerking, gewijd aan artikel 11 (in het advies onder nummer 8) komt de Raad van State terug op het probleem met betrekking tot de procedure die het slachtoffer dient te volgen bij een vordering wegens onrechtmatige daad en dat, zoals men weet, overeenkomstig de wens van de Raad van State werd opgelost in hoofdstuk II van het ontwerp (art. 17 tot 24).

Tenslotte heeft de Regering de derde opmerking van de Raad van State opgevolgd; ze was gewijd aan artikel 11 (in het advies onder nummer 8) en betreft de bewoording ervan.

(Het toezicht op de waarborgen — art. 8 en 27)

De waarde der waarborgen, welke privaatrechtelijke contracten zullen zijn, hangt zowel af van de solvabiliteit van de borggever (verzekeraar of borgsteller) en het betrekkelijk streng karakter van de contractuele beschikkingen (omvang van het gedekt risico, vervalclausules, bv). De Staat moet om een dubbele reden toezicht houden op de waarde van deze waarborgen : vooreerst in het algemeen belang van de slachtoffers, voor wie die waarborgen in feite werden voorzien; vervolgens in het bijzonder belang van de Schatkist, aangezien de Staat niet alleen de schade, welke het bedrag, bepaald overeenkomstig artikel 9, en dat dus hoger kan zijn dan vijfhonderd miljoen frank, overtreft, zal vergoeden (art. 11) maar eveneens die schade welke, zonder dit bedrag te bereiken, om enigerlei reden door de waarborgen niet zouden kunnen worden vergoed (art. 12).

Wanneer het contract, dat de waarborg vormt, wordt gesloten door de Staat, als vertegenwoordiger van de eventuele slachtoffers, is elke controle, volgend op het sluiten van het contract, overbodig, vermits het contract door de Staat zelf werd tot stand gebracht. Wat de contracten betreft zoals zonder staatstussenkomst gesloten verzekeringen, hierop wordt toezicht uitgeoefend door een klassiek middel van administratieve voogdij : de ministeriële goedkeuring welke de taak vervult van schorsende voorwaarde van de onder toezicht staande overeenkomst.

Le Ministre jouit ici d'un pouvoir discrétionnaire. Ainsi, s'il lui est en effet interdit d'approuver des garanties dont l'ensemble n'atteindrait pas le minimum légal de 500 millions de francs, il peut en revanche refuser d'approuver des garanties qui seraient égales à ce montant si, par exemple, il jugeait que le marché de l'assurance permettrait au Centre d'obtenir facilement davantage.

(L'intervention de l'Etat — art. 11 à 13.)

Si la totalité des dommages excédait le montant fixé en application de l'article 9 et dans la mesure de cet excédent, l'article 11 impose à l'Etat les mêmes obligations que celles qui sont imposées aux garants du Centre par les articles 2 et 3. En outre, l'article 12 prescrit que l'Etat doit indemniser la victime qui, par la défaillance des garanties, n'en pourrait profiter.

Voici les raisons qui justifient l'existence de l'article 11. Le Gouvernement estime, en effet, qu'aucun des garants n'accepteraient actuellement de s'engager à payer éventuellement une somme supérieure à 500 millions de francs. Dans ces conditions, il est naturel que l'Etat s'engage pour le surplus :

1° parce qu'en pareil cas, l'accident aurait le caractère d'une catastrophe nationale à la réparation de laquelle l'Etat participerait de toute façon;

2° parce que l'intérêt des victimes l'exige;

3° parce que l'Etat, favorisant le développement de l'énergie nucléaire en Belgique, participe lui-même à la création du risque.

Toutefois, l'article 11 n'était pas suffisant. En effet, compte tenu de ce seul texte, si les dommages n'atteignaient pas le montant fixé en application de l'article 9, les victimes n'auraient pas été indemnisées, soit parce que l'une des nombreuses et complexes stipulations du contrat d'assurance ou des sûretés personnelles s'y serait opposée, soit lorsque le Centre, fautivement ou non, n'aurait pas réuni les garanties suffisantes. Cette observation justifie l'article 12 du projet, en vertu duquel l'Etat indemnise la victime, même si la totalité du dommage est inférieure au montant fixé en application de l'article 9.

Il est digne de remarquer que, dans l'article 11, la notion de «sinistre» se distingue de celle de «dommage». Le dommage est le préjudice (et la lésion d'un droit) que subit chacune des victimes, tandis que le sinistre est l'événement unique qui provoque un ou plusieurs dommages individuels. Si, par exemple, un appareil atomique explode et blesse diverses personnes, l'explosion constitue le sinistre et les blessures constituent les différents dommages. La distinction est importante car le calcul qui permettra de savoir si l'ensemble des dommages atteint ou non le montant fixé en appli-

De Minister heeft het recht om naar goedvinden te beslissen; aldus, zo het hem inderdaad verboden is waarborgen goed te keuren die in totaal het wettelijk minimum van 700 miljoen frank niet bereiken, kan hij daarentegen weigeren waarborgen goed te keuren die aan dat bedrag zouden gelijk zijn indien hij b.v. zou oordelen, dat de verzekeringsmarkt het Studiecentrum in staat zou stellen om gemakkelijk meer te bekomen.

(Staatstussenkomst — art. 11 tot 13.)

Indien het geheel der schade het bedrag bepaald overeenkomstig artikel 9, overtreft, en in de mate van dit excedent, legt artikel 11 de Staat dezelfde verplichtingen op als diegene, welke aan de borgstellers van het Centrum door de artikelen 2 en 3 werden opgelegd. Bovendien bepaalt artikel 12, dat de Staat het slachtoffer, dat door het falen ervan de waarborgen niet zou kunnen genieten, moet schadeloosstellen.

Ziehier de redenen, welke het bestaan van het artikel 11 rechtvaardigen. De Regering is nl. van oordeel, dat geen enkele borgsteller thans zou aanvaarden zich te verbinden tot het eventueel betalen van een bedrag groter dan 500 miljoen frank. Onder deze voorwaarden is het normaal, dat de Staat zich verbindt tot betaling van het excedent daar :

1° in dergelijk geval het ongeval de aard zou hebben van een nationale ramp in het herstel waarvan de Staat in elk geval zou tussenkommen;

2° het belang van de slachtoffers zulks eist;

3° de Staat, door het bevorderen van de ontwikkeling van de kernenergie in België, zelf aandeel heeft in het scheppen van het risico.

Het artikel 11 volstond evenwel niet. Rekening houdend met deze tekst alleen zouden de slachtoffers nl. geen schadeloosstelling genieten, indien de schade het bedrag, bepaald overeenkomstig artikel 9, niet zou belopen, ofwel omdat er één der talrijke en ingewikkelde bepalingen van het verzekeringscontract of van de persoonlijke zekerheden zich hiertegen zou hebben verzet, ofwel omdat het Centrum, al dan niet door zijn schuld, de voldoende waarborgen niet zou hebben samengebracht. Deze opmerking rechtvaardigt artikel 12 van het ontwerp, krachtens hetwelk de Staat het slachtoffer zelf zou schadeloosstellen, zelfs indien de schade in het geheel minder dan het bedrag, bepaald overeenkomstig artikel 9, beloopt.

Hierbij dient opgemerkt, dat in artikel 11 onderscheid wordt gemaakt tussen de begrippen «ramp» en «schade». Schade is het nadeel (en het schenden van een recht) dat elk van de slachtoffers lijdt, terwijl de ramp het enig gebeuren is, dat een of meer individuele schadegevallen veroorzaakt. Indien b.v. een atoomapparaat ontploft en verscheidene personen kwetst, dan vormt de ontploffing de ramp en dan zijn de kwetsuren de schade. Dit onderscheid is belangrijk, want de berekening die in staat stelt te weten of het geheel der schade al niet het bedrag bepaald overeenkomstig arti-

cation de l'article 9 — seuil à partir duquel intervient l'Etat — doit être fait lors de chaque «sinistre» et par «sinistre» sans tenir compte, par conséquent, des dommages que provoquèrent des accidents antérieurs. En effet, la solution contraire aboutit à une absurdité : si, lors de chaque accident, le calcul se faisait en additionnant tous les dommages subis depuis la promulgation de la présente loi, l'Etat serait définitivement responsable de tous les dommages futurs dès le moment où l'on atteindrait le montant fixé en application de l'article 9, et les garants seraient définitivement libérés.

En ce qui concerne la forme des articles 9 et 10, le Gouvernement a adopté la rédaction que le Conseil d'Etat lui propose en son avis.

(La subrogation — art. 4 et 16.)

La subrogation de l'article 4 a pour effet pratique de supprimer le recours de la victime contre l'auteur fautif du dommage. Le projet donne la certitude que la victime, sera conformément aux articles 1382 et suivants du Code civil, toujours complètement indemnisée. Il est donc inutile de laisser à celle-ci un deuxième recours contre l'auteur juridiquement responsable, alors que la faute de celui-ci pourrait être sans commune mesure avec l'énormité de la catastrophe éventuelle et avec le montant des dommages à réparer.

La suppression du recours judiciaire contre l'auteur matériel du dommage est d'autant plus nécessaire que cet auteur peut être assuré (assurance automobile, assurance de responsabilité civile...) et qu'en réalité, la réparation des dommages atomiques, énormes par hypothèse, incomberait finalement aux compagnies d'assurance qui, devant ce nouveau risque né de l'existence même des installations atomiques du Centre, devraient immédiatement réexaminer le tarif des primes de leurs polices, mais il est en revanche naturel et nécessaire d'accorder à la victime une action directe contre les assureurs et les sûretés personnelles du Centre ainsi que contre l'Etat.

La morale interdit cependant de supprimer toute action civile lorsque son auteur responsable a commis une faute intentionnelle, c'est-à-dire une faute plus grave que la faute lourde. C'est pourquoi le projet prévoit, en son article 16, que cet auteur pourra se voir contraint de payer finalement le dommage qu'il a délibérément provoqué.

(Le caractère provisoire de la loi — art. 29)

La présente loi est destinée à être remplacée dans des délais relativement brefs par des traités internationaux élaborés au sein de l'O.C.D.E. et de l'Euratom. Elle a donc un caractère provisoire et le

kel 9 beloopt — grens voor Staatstussenkomst — moet bij iedere «ramp» en per «ramp» worden opgemaakt, zonder bijgevolg rekening te houden met de schade welke vroegere ongevallen hebben veroorzaakt. Inderdaad de tegenovergestelde oplossing leidt tot een absurditeit : indien bij elk ongeval de berekening geschiedde door alle sinds de bekendmaking van onderhavige wet geleden schade samen te tellen, zou de Staat definitief verantwoordelijk zijn voor alle toekomstige schade van het ogenblik af dat het bedrag, bepaald overeenkomstig artikel 9, zou bereikt zijn, zodat de borgstellers definitief zouden bevrijd wezen.

De Regering heeft, wat de vorm van de artikelen 9 en 10 betreft, de tekst welke de Raad van State in zijn advies heeft voorgesteld, aangenomen.

(De subrogatie — art. 4 en 16.)

De subrogatie van artikel 4 heeft tot praktisch resultaat, het verhaal van het slachtoffer tegen de foutieve dader van de schade af te schaffen. Het ontwerp heeft de zekerheid, dat het slachtoffer, overeenkomstig de artikelen 1382 en volgende van het Burgerlijk wetboek, steeds volledig zal worden vergoed. Het is dus onnodig het slachtoffer een tweede rechtsvordering tegen de juridisch verantwoordelijke dader te laten, waar de fout van laatstgenoemde buiten de gewone verhouding zou kunnen zijn met de enormiteit van de gebeurlijke ramp en met het bedrag van de te vergoeden schade.

Het afschaffen van de rechtsvordering tegen de materiële dader van de schade is des te noodzakelijker, aangezien deze derde kan verzekerd zijn (autoverzekering, verzekering tegen burgerlijke aansprakelijkheid, enz....) en dat in feite, het herstel van de atoomschade, als aanzienlijk te onderstellen, uiteindelijk ten laste zou vallen van de verzekeraarsmaatschappijen, welke, tegenover het nieuwe risico dat ontstond wegens het bestaan zelf van de atoominstellingen van het Centrum, onmiddellijk de premietarieven van hun polissen zouden dienen te herzien, maar het is integendeel natuurlijk dat het slachtoffer beschikt over een rechtstreekse vordering tegen de verzekeraars en de persoonlijke zekerheden van het Centrum, alsook tegen de Staat.

De moral verbiedt evenwel elke burgerlijke vordering af te schaffen, wanneer de verantwoordelijke derde een opzettelijke fout heeft begaan, d.w.z. een fout welke ernstiger is dan een zware fout. Daarom bepaalt het ontwerp in artikel 16, dat de dader zich verplicht kan zien uiteindelijk de schade, welke hij moedwillig heeft toegebracht te herstellen.

(Het voorlopig karakter van de wet — art. 29)

Onderhavige wet is bestemd om binnen een betrekkelijk korte termijn te worden vervangen door internationale overeenkomsten uitgewerkt in O.E.S.O. en Euratom-verband. Ze is dus voorlopig

Roi ne sera en mesure de l'abroger que lorsque les Conventions Internationales auront, non seulement fait l'objet d'une ratification des Chambres, mais auront également fait l'objet des mesures légales de ratification dans les différents pays intéressés se concrétisant par l'échange des instruments diplomatiques nécessaires.

Dans ces conditions, la présente loi a néanmoins un caractère indispensable car elle doit permettre au Centre d'Etudes de l'Energie Nucléaire de poursuivre ses activités normales.

(Les autres observations particulières du Conseil d'Etat)

Au sujet de l'article 15 (numéroté 12 dans l'avis), le Conseil d'Etat estime inutile de prévoir que ne peut être rétroactif l'arrêté royal qui modifierait le minimum légal des garanties, c'est-à-dire cinq cent millions de francs, car la chose serait évidente. Le Gouvernement estime, au contraire, que la jurisprudence et la doctrine consacrées à la rétroactivité des actes administratifs sont suffisamment complexes pour que cette évidence soit exprimée une fois de plus. Le Gouvernement maintient donc l'interdiction expresse de rétroactivité.

L'observation consacrée par le Conseil d'Etat à l'article 16 (numéroté 13 dans l'avis) a été respectée par le Gouvernement dans l'article 5 du projet.

Les observations consacrées par le Conseil d'Etat à l'article 26 (numéroté 14 dans l'avis) ont été respectées par le Gouvernement dans l'article 26 du projet.

Les observations consacrées par le Conseil d'Etat à l'article 28 (numéroté 16 dans l'avis) ont été respectées par le Gouvernement (v. l'art. 28).

Le Gouvernement estime inopportun de suivre l'avis du Conseil d'Etat en ce qui concerne l'article 29 (numéroté 17 dans l'avis.)

Le Ministre des Affaires économiques et de l'Energie,

A. SPINOY.

Le Ministre de la Justice, | De Minister van Justitie,

P. VERMEYLEN.

en de Koning kan haar slechts opheffen, wanneer de Internationale Overeenkomsten niet alleen door de Kamers zullen zijn geratificeerd, maar eveneens zullen zijn geratificeerd in de onderscheiden betrokken landen wat, concreet gezien, zal geschieden door de uitwisseling van de nodige diplomatieke bescheiden.

Onder deze voorwaarden heeft onderhavige wet een onontbeerlijk karakter, aangezien ze het Studiecentrum voor Kernenergie moet toelaten haar normale activiteiten voort te zetten.

(De overige bijzondere opmerkingen van de Raad van State)

Wat het artikel 15 (nummer 12 van het advies) betreft, oordeelt de Raad van State, dat het nutteloos is te voorzien, dat het koninklijk besluit, hetwelk het wettelijk minimum der waarborgen, namelijk vijfhonderd miljoen frank, zou wijzigen geen terugwerkende kracht mag hebben, aangezien dit evident is. De Regering is daarentegen van oordeel, dat de rechtspraak en de rechtsleer, welke aan de terugwerkende kracht van de administratieve akten werden gewijd, voldoende ingewikkeld zijn, opdat eens te meer deze klarblijkelijkheid zou worden uitgedrukt. De Regering handhaeft dus het uitdrukkelijk verbod van de terugwerkende kracht.

De opmerking, welke de Raad van State aan artikel 16 (nummer 13 van het advies) heeft gewijd, werd door de Regering geëerbiedigd in artikel 5 van het ontwerp.

De opmerkingen, welke de Raad van State aan artikel 26 (nummer 14 van het advies) heeft gewijd, werden door de Regering geëerbiedigd in artikel 26 van het ontwerp.

De opmerkingen, welke de Raad van State aan artikel 28 (nummer 16 van het advies) heeft gewijd, werden door de Regering geëerbiedigd (zie art. 28).

De Regering is van oordeel, dat het niet opportuin is het advies van de Raad van State op stuk van artikel 29 (artikel 17 van het advies) te volgen.

De Minister van Economische Zaken en Energie,

**Projet de loi relatif à la responsabilité civile
du Centre d'Etude de l'Energie Nucléaire.**

BAUDOUIN.

ROI DES BELGES,

A tous, présents et à venir, SALUT.

Sur la proposition de Nos Ministres des Affaires Economiques et de l'Energie, et de la Justice,

NOUS AVONS ARRÊTÉ ET ARRÊTONS :

Nos Ministres des Affaires Economiques et de l'Energie, et de la Justice, sont chargés de présenter en Notre Nom aux Chambres législatives, le projet de loi dont la teneur suit :

CHAPITRE PREMIER.

Règles de fond.

ARTICLE PREMIER.

Le Centre d'Etude de l'Energie Nucléaire ne peut ni faire ni laisser fonctionner aucune installation nucléaire dans les immeubles dont il est propriétaire, copropriétaire, ou qu'il occupe à quelque titre que ce soit, que s'il respecte la présente loi.

ART. 2.

Le Centre d'Etude de l'Energie Nucléaire a l'obligation de se prémunir par des contrats d'assurance ou par des sûretés personnelles contre le risque de responsabilité aquilienne des dommages provenant ou résultant des propriétés radioactives, ou à la fois des propriétés radioactives et des propriétés toxiques, explosives ou autres propriétés dangereuses, des combustibles nucléaires, ou produits ou déchets radioactifs.

ART. 3.

Le Centre a également l'obligation de prémunir par les mêmes moyens toutes les personnes quelconques contre le risque de responsabilité aquilienne des dommages subis en Belgique et provenant ou résultant des propriétés radioactives ou à la fois des propriétés radioactives et des propriétés toxiques, explosives ou autres propriétés dangereuses des combustibles nucléaires ou produits ou déchets radioactifs, soit lorsque ces combustibles, produits ou déchets sont la propriété privative ou indivise du Centre, sont en sa possession ou sont dans des immeubles dont le Centre est propriétaire, copropriétaire ou qu'il occupe à quelque titre que ce soit,

Ontwerp van wet betreffende de burgerlijke aansprakelijkheid van het Studie centrum voor Kernenergie.

BOUDEWIJN,

KONING DER BELGEN,

*Aan allen die nu zijn en hierna wezen zullen,
ONZE GROET.*

Op de voordracht van Onze Ministers van Economische Zaken en Energie en van Justitie,

HEBBEN WIJ BESLOTEN EN BESLUITEN WIJ :

Onze Ministers van Economische Zaken en Energie, en van Justitie, zijn belast, in Onze naam, bij de Wetgevende Kamers het wetsontwerp in te dienen, waarvan de inhoud volgt :

HOOFDSTUK EEN.

Grondregelen.

ARTIKEL ÉÉN.

Het studiecentrum voor Kernenergie mag geen enkele nucleaire inrichting doen of laten werken in de panden, waarvan het eigenaar of medeëigenaar is of die het in welke hoedanigheid ook betreft, tenzij het onderhavige wet naleeft.

ART. 2.

Het Studiecentrum voor Kernenergie is verplicht zich door middel van verzekeringscontracten of van persoonlijke zekerheden te dekken tegen het risico van aansprakelijkheid wegens onrechtmatige daad, voor de schade die voortvloeit uit of veroorzaakt wordt door de radioactieve eigenschappen, of tegelijkertijd door de radioactieve eigenschappen en de giftige ontploffings- en andere gevaarlijke eigenschappen van nucleaire brandstoffen of van radioactieve produkten of afvalstoffen.

ART. 3.

Het Centrum draagt eveneens de verplichting alle personen, wie zij ook mogen wezen, door dezelfde middelen te dekken tegen het risico wegens onrechtmatige daad, voor de in België geleden schade, welke voortvloeit uit of veroorzaakt werd door de radioactieve eigenschappen, of tegelijkertijd door de radioactieve eigenschappen en de giftige, ontploffings- of andere gevaarlijke eigenschappen van nucleaire brandstoffen of van radioactieve produkten of afvalstoffen, hetzij wanneer die brandstoffen, produkten of afvalstoffen de privatiële of onverdeelde eigendom zijn van het Centrum, in zijn bezit zijn, of zich bevinden in de panden, waarvan het Centrum

soit lorsqu'ils sont transportés en provenance ou à destination du Centre.

Le Roi peut, par décision motivée, étendre l'obligation de l'alinéa précédent à des dommages définis par le présent article et subis hors du Royaume.

ART. 4.

Les assureurs et les sûretés personnelles sont subrogés dans l'obligation du Centre ou du tiers responsables de réparer les dommages définis par les articles 2 et 3, dans la mesure des conventions qu'en vertu de ces deux articles, ils ont conclues avec le Centre.

ART. 5.

Sans préjudice du recours prévu à l'article 16 et par exception à l'article 16 du Titre X du Livre 1er du Code du Commerce, l'assureur répond ~~du~~ de la faute grave de l'assuré.

ART. 6.

Qu'elles soient prévues par l'article 2 ou par l'article 3, les garanties doivent être indifféremment consacrées à la réparation des dommages définis par chacun de ces deux articles.

ART. 7.

Toutes les sûretés personnelles, telles que le cautionnement ou la solidarité, peuvent garantir la créance des éventuelles victimes des dommages définis par les articles 2 et 3.

Lors de la conclusion des contrats de sûreté où le créancier doit être partie, l'Etat représente les éventuelles victimes.

ART. 8.

Les contrats de sûreté non conclus par l'Etat et les contrats d'assurance sont soumis par le Centre à l'approbation du Ministre qui a les affaires économiques dans ses attributions, qui tient compte dans sa décision tant de l'intérêt des victimes éventuelles que des possibilités de garanties offertes au Centre.

L'approbation constitue la condition suspensive de ces contrats.

ART. 9.

L'ensemble des garanties exigées par les articles 2 et 3 doit être, à tout moment, d'au moins cinq cents millions de francs.

eigenaar of mede-eigenaar is of die het in welke hoedanigheid ook betreft, hetzij wanneer ze vanuit of met bestemming naar het Centrum worden vervoerd.

De Koning kan de in het vorige lid opgelegde verplichting bij een met redenen omklede beslissing uitbreiden tot de bij onderhavig artikel bedoelde en buiten het Koninkrijk geleden schade.

ART. 4.

De verzekeraars en de persoonlijke zekerheden zijn gesubrogeerd in de verplichting van het Centrum of van de derde verantwoordelijke de bij de artikelen 2 en 3 bedoelde schade, in de mate van de overeenkomsten, welke zij krachtens die beide artikelen met het Centrum hebben gesloten, te herstellen.

ART. 5.

Onvermindert het bij artikel 16 bepaalde verhaal en bij uitzondering op artikel 16 van Titel X van Boek I van het Wetboek van Koophandel, is de verzekeraar aansprakelijk voor het feit en de zware fout van de verzekerde.

ART. 6.

De waarborgen moeten, om het even of ze bij artikel 2 of bij artikel 3 werden voorgeschreven, onverschillig aan het herstel van de bij elk dezer artikelen bepaalde schade worden besteed.

ART. 7.

Alle persoonlijke zekerheden, zoals borgstelling of hoofdlijkhed, kunnen de schuldvordering van de gebeurlijke slachtoffers der bij de artikelen 2 en 3 bepaalde schade waarborgen.

Bij het sluiten der zekerheidsovereenkomsten, waarbij de schuldeiser partij moet zijn, vertegenwoordigt de Staat de gebeurlijke slachtoffers.

ART. 8.

De niet door de Staat gesloten zekerheidsovereenkomsten en de verzekeringscontracten worden door het Centrum ter goedkeuring voorgelegd aan de Minister, tot wiens bevoegdheid economische zaken behoren, die bij zijn beslissing rekening houdt zowel met het belang der gebeurlijke slachtoffers als met de waarborgmogelijkheden, welke het Centrum worden geboden.

De goedkeuring vormt de opschorrende voorwaarde voor deze contracten.

ART. 9.

Het geheel der bij de artikelen 2 en 3 geëiste waarborgen moet steeds ten minste 500 miljoen fr. bedragen.

Toutefois si, ayant été consacrées à la réparation des dommages causés par un sinistre et définis par les articles 2 et 3, les garanties ont diminué sans être inférieures cependant à la moitié du montant visé à l'alinéa précédent, le Centre dispose, pour reconstituer l'ensemble des garanties, d'un délai de nonante jours pendant lequel l'article premier n'est pas applicable.

ART. 10.

Lorsque, par erreur, négligence ou faute lourde, le Centre ne respecte pas les dispositions de la présente loi, l'article 40 de la loi du 27 juin 1921 «accordant la personnalité civile aux associations sans but lucratif et aux établissements d'utilité publique» est applicable aux administrateurs qui ont participé à la faute.

Sans préjudice de la compétence du ministère public, la révocation des administrateurs peut être poursuivie par le Ministre qui a les affaires économiques dans ses attributions.

ART. 11.

Si les dommages causés par un sinistre dans les limites et conditions définies par les articles 2 et 3, et réparés par les assureurs et les sûretés personnelles, atteignent le montant fixé en application des articles 8 et 9, l'Etat a, à l'exclusion de toute autre personne, l'obligation de réparer la partie des dommages qui excède ce montant.

ART. 12.

Sans préjudice de l'application de l'article 11, l'Etat, à l'exclusion de toute autre personne, est tenu de réparer les dommages qui n'ont pas été indemnisés en raison de la défaillance des garanties ou du jeu des stipulations contractuelles. Il est subrogé aux droits et actions de la victime lorsque les garanties sont défaillantes.

ART. 13.

Pour le calcul du montant total des dommages, au sens de l'article 11, les frais de justice mis à la charge de l'assureur ou des sûretés personnelles sont considérés comme faisant partie des dommages définis par les articles 2 et 3.

ART. 14.

La réparation des dommages causés par des accidents du travail et par des maladies professionnelles reste régie par les législations existantes.

ART. 15.

Le Roi peut modifier le montant fixé par l'article 9. La modification ne peut être rétroactive.

Nochtans, indien de waarborgen, nadat ze tot herstel van de schade veroorzaakt door een ramp en bepaald bij de artikelen 2 en 3 werden aangewend, afgenoem zijn, zonder evenwel minder te belopen dan de helft van het bij vorig lid bedoelde bedrag, moet het Centrum binnen een termijn van negentig dagen, tijdens welke artikel 1 niet van toepassing is, het geheel der waarborgen opnieuw samenstellen.

ART. 10.

Wanneer het Centrum bij vergissing, door nalatigheid of door zware fout de bepalingen van deze wet niet naleeft, vindt artikel 40 der wet van 27 juni 1921, «welke de rechtspersoonlijkheid toekent aan de verenigingen zonder winstbejag en de instellingen van openbaar nut», toepassing op de beheerders, die bij de fout betrokken zijn.

Onvermindert de bevoegdheid van het openbaar ministerie, kan de afzetting van de beheerders gevorderd worden door de Minister tot wiens bevoegdheid economische zaken behoren.

ART. 11.

Indien de door een ramp binnen de bij de artikelen 2 en 3 bepaalde perken en voorwaarden veroorzaakte, en door de verzekeraars en de persoonlijke zekerheden herstelde schade het volgens de artikelen 8 en 9 vastgestelde bedrag overtreft, is de Staat, met uitsluiting van elk ander persoon, verplicht dat gedeelte van de schade te herstellen, welk dit bedrag overtreft.

ART. 12.

Onvermindert de toepassing van artikel 11, is de Staat, met uitsluiting van elk ander persoon, verplicht de schade te herstellen die wegens het in gebreke blijven van de waarborgen of wegens de toepassing der contractuele clausules niet werd vergoed. Hij treedt in de rechten en vorderingen van de getroffene bij het in gebreke blijven van de waarborgen.

ART. 13.

Ter berekening van het totaal bedrag der schade zoals bedoeld in artikel 11, worden de ten laste van de verzekeraar of van de persoonlijke zekerheden begrote gerechtskosten, geacht deel uit te maken van de in de artikelen 2 en 3 bepaalde schade.

ART. 14.

Het herstel van de schade veroorzaakt door arbeidsongevallen of beroepsziekten blijft onderworpen aan de bestaande wetgevingen.

ART. 15.

De Koning kan het bij artikel 9 vastgestelde bedrag wijzigen. De wijziging mag niet van terugwerkende kracht zijn.

ART. 16.

En cas de faute grave, les assureurs et sûretés personnelles du Centre et l'Etat, qui ont payé, peuvent agir en remboursement contre l'auteur du dommage, mais non contre l'assureur de celui-ci ni contre ses maîtres et commettants.

CHAPITRE II.**Règles de procédure.****ART. 17.**

Le Tribunal civil de première instance de Bruxelles est seul compétent pour juger les actions aquiliennes fondées sur la présente loi.

ART. 18.

La victime d'un dommage causé par un sinistre, dans les limites et conditions définies par les articles 2 et 3, dispose de l'action aquilienne directe contre les assureurs et les sûretés personnelles du Centre et contre l'Etat.

ART. 19.

Dans l'action directe intentée contre les assureurs et les sûretés personnelles subrogés, la victime doit appeler à la cause l'auteur du dommage, au seul effet d'établir la faute de celui-ci.

ART. 20.

L'Etat peut intervenir volontairement dans toute action aquilienne fondée sur la présente loi.

ART. 21.

Le Roi règle la manière dont l'Etat connaîtra les indemnités versées aux victimes par les assureurs et les sûretés personnelles.

ART. 22.

Les décisions judiciaires fondées sur la présente loi ont l'autorité de la chose jugée à l'égard de l'Etat, même si celui-ci n'est pas intervenu dans la cause.

ART. 16.

In geval van zware fout kunnen de verzekeraar en de persoonlijke zekerheden van het Centrum, alsook de Staat, die betaald hebben, een vordering tot terugbetaling instellen tegen de dader van de schade, maar niet tegen diens verzekeraar, noch tegen zijn meesters en aanstellers.

HOOFDSTUK II**Procedureregelen.****ART. 17.**

De Burgerlijke Rechtbank van eerste aanleg van Brussel alleen is bevoegd om een vonnis te vellen inzake de op deze wet gegrondte vorderingen wegens onrechtmatige daad.

ART. 18.

Het slachtoffer van een ramp, binnen de bij de artikelen 2 en 3 bepaalde perken en voorwaarden veroorzaakte schade, beschikt over een rechtstreekse vordering wegens onrechtmatige daad tegen de verzekeraars en de persoonlijke zekerheden van het Centrum en tegen de Staat.

ART. 19.

Bij de tegen de gesubrogeerde verzekeraars en de persoonlijke zekerheden ingestelde rechtstreekse vordering moet het slachtoffer de dader van de schade in het geding oproepen met het enig doel de fout van deze laatste vast te stellen.

ART. 20.

De Staat kan zich vrijwillig mengen in elke op deze wet gegrondte vordering wegens onrechtmatige daad.

ART. 21.

De Koning bepaalt de wijze, waarop de Staat zal kennis nemen van de door de verzekeraars en de persoonlijke zekerheden aan de slachtoffers uitgekeerde vergoedingen.

ART. 22.

De op deze wet gegrondte gerechtelijke beslissingen hebben kracht van gewijsde tegenover de Staat, zelfs indien deze zich in het geding niet heeft gemengd.

ART. 23.

La victime qui agit contre l'assureur et les sûretés personnelles subrogés peut appeler l'Etat à la cause.

ART. 24.

L'Etat, l'assureur et la sûreté personnelle peuvent intervenir volontairement dans l'action pénale poursuivie contre l'auteur d'un dommage défini par les articles 2 et 3.

CHAPITRE III.**Dispositions finales.****ART. 25.**

Le Roi règle la manière dont la victime prend connaissance des contrats d'assurance et des contrats de sûreté personnelle prévus par les articles 2 et 3.

ART. 26.

Pour évaluer, en vue d'une éventuelle exécution des articles 11 et 12, l'ensemble des dommages causés par un sinistre et définis par les articles 2 et 3 et pour en indemniser rapidement les victimes, le Roi peut d'une part organiser une procédure administrative ou judiciaire de conciliation, qui serait obligatoire et préalable aux actions judiciaires, et d'autre part prescrire des règles selon lesquelles les assureurs et les sûretés personnelles s'acquitteront envers les victimes et qui peuvent s'écartier des dispositions légales non impératives.

ART. 27.

Le Roi règle la manière dont l'Etat connaîtra à tout instant la nature et le montant des garanties.

ART. 28.

Toute infraction à l'article premier est punie d'un emprisonnement de un mois à cinq ans et d'une amende de cent francs à dix mille francs ou d'une de ces peines seulement.

Toutes les dispositions du Livre Ier du Code pénal, sans exception du Chapitre VII et de l'article 85, sont applicables aux infractions prévues par la présente loi.

ART. 23.

Het slachtoffer, dat tegen de gesubrogeerde verzekeraar en de persoonlijke zekerheden optreedt, kan de Staat in het geding oproepen.

ART. 24.

De Staat, de verzekeraar en de persoonlijke zekerheid kunnen zich vrijwillig mengen in de strafvordering, welke tegen de dader van de bij de artikelen 2 en 3 bepaalde schade wordt ingesteld.

HOOFDSTUK III.**Slotbepalingen.****ART. 25.**

De Koning schrijft de wijze voor, waarop het slachtoffer zal kennis nemen van de bij de artikelen 2 en 3 bepaalde verzekeringscontracten en van de contracten van persoonlijke zekerheid.

ART. 26.

Om, met het oog op een gebeurlijke uitvoering der artikelen 11 en 12, de gezamenlijke door een ramp veroorzaakte en bij de artikelen 2 en 3 bepaalde schade te schatten en de slachtoffers snel schadeloos te stellen kan de Koning enerzijds een administratieve of gerechtelijke verzoeningsprocedure doen instellen, welke verplicht zou wezen en de rechtsvorderingen zou voorafgaan, en anderzijds regelen voorschrijven, volgens welke de verzekeraars en de persoonlijke zekerheden zich van hun verplichtingen ten aanzien van de getroffenen moeten kwijten en welke van de niet-gebiedende wettelijke beschikkingen mogen afwijken.

ART. 27.

De Koning bepaalt de wijze, waarop de Staat op elk ogenblik zal kennis nemen van de aard en het bedrag der waarborgen.

ART. 28.

Overtreding van artikel één wordt gestraft met een gevangenisstraf van een maand tot vijf jaar en met een geldboete van honderd frank tot tien duizend frank of met slechts een dezer straffen.

Alle bepalingen van Boek I van het Strafwetboek, ook deze van Hoofdstuk VII en van artikel 85, zijn op de in deze wet bepaalde misdrijven van toepassing.

ART. 29.

Le Roi peut abroger totalement mais non partiellement la présente loi.

Donné à Bruxelles, le 6 février 1962.

ART. 29.

De Koning kan deze wet volledig doch niet gedeeltelijk opheffen.

Gegeven te Brussel, 6 februari 1962.

BAUDOUIN.

Par le Roi :

*Le Ministre des Affaires Economiques
et de l'Energie,*

Van Koningswege :

*De Minister van Economische Zaken
en Energie,*

A. SPINOY.

Le Ministre de la Justice, | De Minister van Justitie,

P. VERMEYLEN.

AVIS DU CONSEIL D'ETAT.

Le CONSEIL D'ETAT, section de législation, deuxième chambre, saisi par le Ministre des Affaires économiques et de l'Energie, le 4 octobre 1961, d'une demande d'avis sur un projet de loi « relatif à la responsabilité civile du Centre d'étude de l'énergie nucléaire », a donné le 27 octobre 1961 l'avis suivant :

Le traité instituant la Communauté européenne de l'énergie atomique (EURATOM), approuvé par la loi du 2 décembre 1957, dispose en son article 98 :

« Les Etats membres prennent toutes mesures nécessaires afin de faciliter la conclusion de contrats d'assurance relatifs à la couverture du risque atomique. »

» Dans un délai de deux ans à compter de l'entrée en vigueur du présent traité, le conseil, après consultation de l'Assemblée, arrête à la majorité qualifiée, sur proposition de la commission qui demande au préalable l'avis du Comité économique et social, les directives touchant les modalités d'application du présent article ».

Le projet tend à assurer l'exécution de cette disposition du traité.

Il a essentiellement pour objet de déterminer la manière selon laquelle sera assurée la réparation des dommages matériels et corporels provoqués par un accident atomique dont la responsabilité incombe soit au Centre d'étude de l'énergie nucléaire, (article 2), établissement d'utilité publique constitué par l'arrêté royal du 23 juillet 1957 en vertu de la loi du 27 juin 1921, soit à certaines personnes que l'article 3 du projet précise.

A cette fin, le projet impose au Centre l'obligation de se pré-munir contre ce risque par des contrats d'assurance ou par des sûretés personnelles.

Le projet ne règle toutefois pas la réparation du dommage moral, qui reste régie par le droit commun.

L'ensemble des garanties à réunir par le Centre doit être d'au moins 500 millions (article 6). Si la totalité des dommages causés par un sinistre dépasse le montant des garanties réunies, l'Etat a l'obligation de réparer la partie qui excède ce montant (article 8).

Même si les dommages subis ne dépassent pas ce montant, lorsque les victimes ne peuvent être indemnisées en raison de la défaillance des garanties ou par le jeu des stipulations contractuelles qu'elles contiennent, l'Etat doit assurer la réparation des dommages non indemnisés (article 9).

La victime des dommages prévus par le projet a une action directe contre les assureurs, les garants et l'Etat, à l'exclusion de toute autre action civile du chef de ces dommages (article 13, alinéa 1er) contre le Centre ou les autres personnes qui en seraient responsables.

D'autres pays ont déjà légiféré sur la matière (Etats-Unis, Angleterre, Allemagne fédérale, Suisse) ou s'apprêtent à le faire (GAUTRON, Législations nationales sur les risques nucléaires, in Rev. intern. de droit comparé, 1960, pp. 732 et suivantes). Par ailleurs, une convention de l'Organisation européenne de coopération économique (O.E.C.E.) sur la responsabilité civile dans le domaine de l'énergie nucléaire a été signée à Paris, le 29 juillet 1960, par les représentants de seize Etats, mais cette convention n'a pas encore été approuvée par le législateur belge, ni ratifiée.

ADVIES VAN DE RAAD VAN STATE.

De RAAD VAN STATE, afdeling wetgeving, tweede kamer, de 4 oktober 1961 door de Minister van Economische Zaken en Energie verzocht hem van advies te dienen over een ontwerp van wet « betreffende de burgerlijke aansprakelijkheid van het Studiecentrum voor Kernenergie », heeft de 27 oktober 1961 het volgend advies gegeven :

Het verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie (EURATOM), goedgekeurd bij de wet van 2 december 1957, bepaalt in artikel 98 :

« De Lid-Staten nemen alle nodige maatregelen om het afsluiten van verzekeringsovereenkomsten ter dekking van de atoomrisico's te vergemakkelijken. »

Binnen twee jaar na inwerkingtreding van dit verdrag stelt de Raad, na raadpleging van de Vergadering, met gekwalificeerde meerderheid van stemmen, op voorstel van de Commissie, die vooraf het advies van het Economisch en Sociaal Comité inwint, de richtlijnen vast betreffende de wijze van toepassing van dit artikel ».

Het ontwerp bedoelt in de uitvoering van die verdragsbepaling te voorzien.

In hoofdzaak strekt het er toe, te bepalen hoe zal worden gezorgd voor het vergoeden van de stoffelijke en lichamelijke schade, veroorzaakt door een atoomongeval waarvoor ofwel het Studiecentrum voor kernenergie (artikel 2), instelling van openbaar nut bij koninklijk besluit van 23 juli 1957 opgericht krachtens de wet van 27 juni 1921, ofwel sommige, in artikel 3 van het ontwerp nader aangegeven personen aansprakelijk zijn.

Het ontwerp verplicht het Studiecentrum, zich door verzekeringsovereenkomsten of persoonlijke zekerheidstelling tegen dat risico te beveiligen.

Het regelt echter niet het herstel van morele schade, dat dus onder gemeen recht blijft.

De door het Centrum bijeen te brengen waarborgen moeten samen ten minste 500 miljoen bedragen (art. 6). Is de gezamenlijke schade uit eenzelfde schadegeval groter dan het bedrag van de bijeengebrachte waarborgen, dan rust voor het daarboven liggende gedeelte de vergoedingsplicht op de Staat (art. 8).

Ook als de schade niet groter is dan dat bedrag, maar de getroffenen wegens het in gebreke blijven van de waarborgen of door de werking van de daarin vervatte contractuele bepalingen niet kunnen worden vergoed, moet de Staat in het herstel van de niet vergoede schade voorzien (art. 9).

Wie schade heeft geleden als bepaald in het ontwerp heeft een rechtstreekse vordering tegen de verzekeraars, de garant en de Staat, met uitsluiting van enige andere burgerlijke vordering wegens die schade (art. 13, eerste lid) tegen het Centrum of de andere, aansprakelijke personen.

In andere landen is de wetgever terzake reeds opgetreden (Verenigde Staten, Engeland, Duitse Bondsrepubliek, Zwitserland) of staat hij op het punt dit te doen (GAUTRON, « Législations nationales sur les risques nucléaires », in « Rev. intern. de droit comparé », 1960, blz. 732 en volgende). Op 29 juli 1960 hebben de vertegenwoordigers van de zestien Staten van de Europese Organisatie voor Economische Samenwerking (E.O.E.S.) een verdrag over de burgerlijke aansprakelijkheid op gebied van atoomenergie ondertekend, dat echter noch door de Belgische wetgever goedgekeurd, noch gerafficeerd is.

Observations générales.**I.**

Pour faire jouer les garanties qu'il prévoit, le projet se fonde exclusivement sur l'existence d'une responsabilité aquilienne soit dans le chef du Centre, en raison de la faute d'un de ses organes ou d'un de ses préposés ou en raison du fait de la chose qu'il a sous sa garde, soit dans le chef d'une autre personne (transporteur, fournisseur, visiteur, etc.), tenue également en raison d'un fait personnel, du fait d'autrui ou du fait de la chose.

Il en résulte que la victime n'obtiendra réparation que si elle prouve l'existence d'une faute ou le vice de la chose et si l'accident atomique n'est imputable à un cas fortuit ou de force majeure. Les exigences d'un tel système sont de nature à réduire considérablement l'efficacité des garanties prévues. En effet, dans un grand nombre de cas, la preuve d'une faute ou d'un vice de la chose sera pratiquement impossible à administrer ou, en tout état de cause, extrêmement difficile, principalement lorsque le sinistre sera étendu. C'est donc précisément dans l'hypothèse où le sinistre atteint les proportions d'une catastrophe nationale que les victimes courront le risque de n'être pas indemnisées, alors cependant que, selon l'exposé des motifs, le premier but du projet est « d'assurer à celles-ci la réparation complète des dommages qu'elles subiraient ».

Ces considérations expliquent que la majorité des auteurs rejettent les systèmes d'indemnisation fondés sur la responsabilité aquilienne pour y substituer un système fondé sur l'idée de risque.

La convention de l'O.E.C.E. du 29 juillet 1960 adopte également un tel système.

II.

Si, aux termes de l'article 13, alinéa 1er, la victime des dommages matériels et corporels prévus par le projet possède, du chef de ces seuls dommages, une action directe contre les assureurs, les garants et l'Etat, elle ne possède par contre aucune action civile, du chef des mêmes dommages, contre le Centre ou les autres personnes responsables du sinistre. En revanche, elle peut, conformément au droit commun qui reprend ici son empire, agir contre les responsables du chef de dommage moral.

Pour réussir dans l'action directe que le projet lui accorde, la victime doit établir la responsabilité du Centre ou des autres personnes. Comment le fera-t-elle dès lors qu'elle n'a pas d'action contre eux ? On peut évidemment concevoir qu'elle le fasse exclusivement à l'égard des assureurs, des garants ou de l'Etat, mais il est sans précédent que l'on prive la victime du droit de mettre en cause le responsable du dommage. Il est normal, en effet, de devoir tout au moins mettre en cause celui dont la responsabilité doit être établie, même s'il n'est pas permis de requérir condamnation contre lui. D'autre part, il s'impose de le faire pour que la chose jugée sur le principe de la responsabilité ait autorité tant à l'égard des assureurs, des garants et de l'Etat qu'à l'égard du Centre et des autres responsables à charge desquels la victime entendrait obtenir réparation de son dommage moral.

Dans un autre ordre d'idées, il y aurait intérêt dans certaines hypothèses à ce que l'Etat soit mis en cause par la victime dès l'origine, en vue d'une éventuelle condamnation.

Tel est le cas où l'assureur invoquerait contre la victime une des stipulations contractuelles mentionnées à l'article 9 du projet, car il faut éviter que l'Etat, qui est tenu en vertu de cet article de réparer les dommages non indemnisés par le jeu des garanties, puisse soutenir que la partie demanderesse s'est mal défendue contre les prétentions de l'assureur et il faut, d'autre part, que le jugement à intervenir ait autorité de chose jugée à l'égard de l'Etat.

Algemene opmerkingen.**I.**

Het ontwerp laat de waarborgen die het voorschrijft alleen werken op grond van een aansprakelijkheid wegens onrechtmatige daad, die bestaat hetzij in hoofde van het Centrum, wegens een schuld van een van zijn organen of aangestelden of wegens de zaak onder zijn hoede, hetzij in hoofde van iemand anders (transporteur, leverancier, bezoeker, enz.) die eveneens aansprakelijk is door eigen toedoen, door toedoen van iemand anders of door toedoen van de zaak.

De getroffene krijgt dus slechts vergoeding als hij bewijst, dat er schuld is of een gebrek aan de zaak kleefde en dat het atoomongeval niet aan toeval of overmacht is te wijten. Bij een zo veeleisende regeling boeten de voorgeschreven waarborgen heel wat van hun doelmatigheid in. Vaak zal die schuld of dat gebrek vrijwel onmogelijk of alleszins zeer moeilijk te bewijzen zijn, vooral bij omvangrijke schade. Juist dus wanneer de schade een nationale ramp gaat worden, lopen de getroffenen het risico geen schadeloosstelling te krijgen, terwijl volgens de memorie van toelichting het hoofddoel van het ontwerp toch is er voor te zorgen, « dat die personen volledig worden vergoed ».

De meeste auteurs zijn dan ook gekant tegen vergoedingsystemen die steunen op de aansprakelijkheid wegens onrechtmatige daad, en zien deze liever vervangen door een regeling waarbij de risicogedachte vooropstaat.

Ook het E.O.E.S.-verdrag van 29 juli 1960 heeft zulke regeling aangenomen.

II.

Heeft hij die stoffelijke en lichamelijke schade hoeft geleden als bedoeld in het ontwerp, volgens artikel 13, eerste lid, een rechtstreekse vordering tegen de verzekeraars, garantien en de Staat, voor die schade alleen, over een burgerlijke vordering tegen het Centrum of de andere voor het schadegeval aansprakelijke personen beschikt hij voor die schade niet. Wel kan hij hen volgens het gemeen recht dat hier weer gelding heeft -- wegens morele schade aanspreken.

Om de rechtstreekse vordering die het ontwerp hem verleent, met goed gevolg te kunnen uitoefenen, moet de getroffene de aansprakelijkheid van het Centrum of van de andere personen bewijzen. Hoe kan hij dat, als hij tegen hen geen vordering heeft ? Het is natuurlijk denkbaar, dat hij het alleen ten aanzien van de verzekeraars, de garantien of de Staat doet, maar nog nooit is een getroffene het recht ontzegd, de voor de schade aansprakelijke persoon aan te vallen. Ilet is normaal, dat degene wiens aansprakelijkheid moet worden aangevoerd, in de zaak kan worden geroepen, ook al kan tegen hem geen veroordeling worden gevorderd. Zelfs is dat nodig, wil men dat de beslissing betreffende de aansprakelijkheid gezag van gewijsde heeft zowel ten aanzien van de verzekeraars, de garantien en de Staat, als ten aanzien van het Centrum en de andere aansprakelijken van wie de getroffene herstel van morele schade wenst te verkrijgen.

Anderzijds kan het in sommige gevallen van belang zijn, dat de Staat van meet af aan door de getroffene ter eventuele veroordeling wordt aangesproken.

Dat is onder meer het geval wanneer de verzekeraar zich tegenover de getroffene op een van de in artikel 9 van het ontwerp vermelde contractuele bepalingen moet beroepen. Het komt er dan immers op aan te voorkomen dat de Staat, die krachtens dit artikel gehouden is tot het herstel van de uit de waarborgen niet vergoede schade, gaat betogen dat de eiser zich tegen de aanspraken van de verzekeraar niet goed heeft verweerd, en er voor te waken dat het te verwachten vonnis ten aanzien van de Staat gezag van gewijsde heeft.

Tel est le cas également où l'assureur invoquerait, en vertu de la police ou du projet, que le montant des dommages garantis est dépassé, ce qui obligerait l'Etat à réparer le préjudice en application de l'article 8 du projet. La mise en cause de l'Etat se justifie en pareille hypothèse pour qu'il n'intervienne qu'un seul jugement à l'égard de l'assureur et de l'Etat.

Enfin, à l'exemple de l'article 13, a, de la convention de l'O.E.C.E. du 29 juillet 1960, un seul tribunal — celui du lieu du sinistre, par exemple — devrait être compétent pour connaître de toutes les actions fondées sur les dispositions du projet. Ainsi sera rendue possible une totalisation rapide des dommages qui permettra au tribunal d'apprecier si le montant des garanties est dépassé ou non et si, par voie de conséquence, l'intervention de l'Etat peut ou non être requise en vertu de l'article 8 (voir l'exposé des motifs, n° 54, de la convention précitée).

Pour tenir compte des observations qui précédent, une procédure devrait être organisée par le projet conformément au schéma suivant.

L'action directe intentée par la victime aux fins d'obtenir réparation des dommages prévus par le projet serait dirigée contre les assureurs, les garants ou l'Etat, suivant les cas.

La partie demanderesse devrait obligatoirement mettre en cause le Centre ou les autres personnes responsables, aux fins d'établir leur responsabilité, sans qu'elle puisse toutefois demander condamnation contre eux, sauf pour le dommage moral.

En vue de l'application de l'article 8 du projet, la victime devrait appeler l'Etat en cause dans le cas où la partie défenderesse invoquerait le dépassement du montant des dommages garantis.

En vue de l'application de l'article 9 du projet, la victime devrait appeler l'Etat en cause, dans le cas où la partie défenderesse invoquerait contre elle une des stipulations contractuelles visées par cet article.

III.

On a vu que la réparation du dommage moral reste régie par les règles du droit commun et que la victime, en conséquence, peut demander, du chef de ce dommage, la condamnation du Centre ou des autres personnes responsables. Il en est de même du dommage subi à l'étranger et qui engage la responsabilité d'autres personnes que le Centre (article 3, alinéa 1e).

Selon l'exposé des motifs, « les fournisseurs étrangers ne consentent à livrer leurs matériaux que s'ils sont, même en cas d'accident, à l'abri de tout recours judiciaire. Il est difficile de s'opposer à une telle exigence car on risquerait alors de paralyser un important réacteur belge ».

L'intention exprimée dans l'exposé des motifs n'est donc réalisée que de manière partielle, sous réserve des dispositions que le Roi pourrait prendre en vertu de l'article 3, alinéa 2.

IV.

L'article 4 du projet dispose :

« Toutes les sûretés personnelles, telles que le cautionnement ou la solidarité, peuvent garantir la créance des éventuelles victimes des dommages définis par les articles 2 et 3.

Lors de la conclusion des contrats de sûreté où le créancier doit être partie, l'Etat représente les éventuelles victimes ».

Dat is ook zo, wanneer de verzekeraar op grond van de polis of van het ontwerp mocht aanvoeren, dat het bedrag van de gewaarborgde schade overschreden is, wat voor de Staat de verplichting meebrengt die schade met toepassing van artikel 8 van het ontwerp te herstellen. In dat geval is het gewetigd de Staat in de zaak te roepen, opdat er ten aanzien van de verzekeraar en te zijnen aanzien maar één vonnis wordt gewezen.

Ten slotte ware het gewenst dat, naar het voorbeeld van artikel 13, a, van het verdrag van de E.O.E.S. van 29 juli 1960, maar één rechtbank, bijvoorbeeld die van de plaats van het schadegeval, bevoegd is om van de vorderingen, ingesteld op grond van de bepalingen van het ontwerp, kennis te nemen. Zodoende kan zeer vlug het totaal van de schade worden gemaakt en kan de rechtbank oordelen of er al dan niet overschrijding van het waarborgbedrag is en of dus krachtens artikel 8 Staatsbijdrage kan worden gevorderd (zie memorie van toelichting, n° 54, van voornoemd verdrag).

Ter inachtneming van hetgeen hier is opgemerkt, zou het ontwerp een procedure naar onderstaand schema moeten instellen.

De rechtstreekse vordering van de getroffene tot herstel van schade als bedoeld in het ontwerp zou, naar gelang van het geval, tegen de verzekeraars, de garanten of de Staat worden gericht.

De eiser zou verplicht zijn, het Centrum of de andere aansprakelijke personen in het geding te betrekken zodat hun aansprakelijkheid kan worden vastgesteld, met dien verstande dat hij, behalve voor morele schade, tegen hen geen veroordeling kan vorderen.

Voor de toepassing van artikel 8 van het ontwerp zou de getroffene de Staat in het geding moeten betrekken wanneer de verweerde mocht aanvoeren, dat het bedrag van de gewaarborgde schade overschreden is.

Voor de toepassing van artikel 9 zal hij dat moeten doen wanneer de verweerde zich tegenover hem op een van de in dat artikel bedoelde contractuele bepalingen moet beroepen.

III.

Er is reeds gezegd, dat het herstel van morele schade onder gemeen recht blijft en dat de getroffene voor zulke schade dus veroordeling van het Centrum of van de andere aansprakelijke personen kan vorderen. Hetzelfde geldt voor buitenlands geleden schade waarmede de aansprakelijkheid van andere personen dan het Centrum is gemoeid (artikel 3, eerste lid).

Luidens de memorie van toelichting « wensen de vreemde leveranciers slechts te leveren indien ze, zelfs bij ongeval, tegen elke gerechtelijke vervolging gedekt zijn en kan men zich moeilijk tegen een dergelijke eis verzetten, aangezien men dan een belangrijke Belgische reaktor dreigt te verlammen ».

De bedoeling van de memorie van toelichting is dus, onder voorbehoud aan de bepalingen die de Koning krachtens artikel 3, tweede lid, mocht vaststellen, in het ontwerp slechts ten dele verwerkelijkt.

IV.

Artikel 4 van het ontwerp bepaalt :

« Alle persoonlijke zekerheden, zoals borgstelling of hoofdlijkhed, kunnen de schuldverordering der eventuele slachtoffers van bij artikel 2 en 3 bepaalde schade waarborgen.

Bij het sluiten van de zekerheidsovereenkomsten waarbij de schuldeiser partij moet zijn, vertegenwoordigt de Staat de eventuele slachtoffers ».

L'exposé des motifs explique cette disposition comme suit :

« En définitive, pour que le Centre remplisse pleinement les obligations que lui imposent les articles 2 et 3 du projet, il faut et il suffit qu'ils fournisse d'avance aux éventuelles victimes un ou plusieurs débiteurs supplémentaires. Il y parviendra le plus souvent, par l'assurance, mais il peut user également de divers procédés contractuels tels que le cautionnement, la délégation, la solidarité ou la stipulation pour autrui. Cependant, en l'espèce, la plupart de ces contrats seraient impossibles à conclure aujourd'hui puisque leur conclusion suppose la présence et le consentement du créancier, c'est-à-dire des futures et éventuelles victimes. C'est la raison pour laquelle le projet (article 4, alinéa 2) permet à l'Etat de représenter celles-ci lors de la conclusion de ces conventions ».

Le cautionnement ne peut guère trouver application en l'espèce. C'est, en effet, un contrat accessoire qui suppose une obligation principale au moins future. Or, à supposer même que cette obligation puisse être d'origine quasi-délictuelle, il n'y aura jamais, en ce qui concerne les dommages matériels et corporels des victimes, de véritable dette du Centre ou des autres responsables, puisque le projet exclut contre eux, du chef de ces dommages, toute condamnation.

En réalité, le projet substitue aux débiteurs qu'il décharge de toute dette — le Centre et les autres responsables — d'autres débiteurs — les assureurs, les garants et l'Etat —, qui seront tenus aux lieu et place des premiers, si la responsabilité de ceux-ci est établie.

Lorsque les personnes visées par l'article 4 du projet prennent un engagement, il ne s'agit pas d'un engagement accessoire mais d'un engagement *sui generis* propre et, à ce titre, principal (comp. DE PAGE, VI, n° 844).

On n'aperçoit pas l'utilité de recourir à la fiction que constitue la représentation par l'Etat des futures et éventuelles victimes, dès lors que le projet accorde à celles-ci une action directe contre les garants. Il suffit que l'engagement des garants d'indemniser les victimes d'un accident atomique, dont la responsabilité incomberait au Centre ou à d'autres personnes, soit pris envers le Centre, comme en matière d'assurance, sans qu'il soit nécessaire de faire intervenir fictivement à l'acte des créanciers encore inexistantes.

Compte tenu des observations qui précédent, il est proposé de rédiger l'article 4 comme suit :

« Article 4. — La créance des éventuelles victimes des dommages définis par les articles 2 et 3 peut être garantie par des engagements personnels pris envers le Centre ».

Eu égard à la modification ainsi apportée à l'article 4, il y aurait lieu d'adapter la terminologie du projet en conséquence, en remplaçant notamment l'expression « sûretés personnelles » par « contrats de garantie » ou « garants », suivant le cas, et l'expression « contrats de sûretés » par « contrats de garantie ».

Observations concernant les articles.

Suivant l'article 1er, le Centre d'étude ne peut faire, ni laisser fonctionner aucune installation nucléaire dans les immeubles « dont il est possesseur, propriétaire ou copropriétaire », que s'il respecte les dispositions du projet.

Il ressort des précisions qui ont été fournies par les délégués du Gouvernement que la notion de « possesseur » doit, en l'occurrence, être prise dans son acceptation large. Ainsi comprise, elle vise non seulement le possesseur légal qui a l'intention de se comporter en maître de la chose, mais encore le simple détenteur, tels le locataire et l'usufruitier (voir DE PAGE, V, n° 841 à 845).

De memorie van toelichting legt die bepaling uit als volgt :

« Indien tenslotte het Centrum ten volle de verplichtingen welke de artikelen 2 en 3 van het ontwerp hem opleggen, wil nakomen, dan is het voldoende dat het vooraf aan de eventuele slachtoffers een of meerdere bijkomende debiteuren verstrekt. Het zal er in de meeste gevallen in slagen door de verzekering maar het mag ook gebruik maken van diverse contractuele procedures zoals borgstelling, volmacht, hoofdgelijkheid of bedingen behoeve van derden. In het onderhavig geval zouden evenwel de meeste van deze contracten onmogelijk thans kunnen gesloten worden, aangezien hun sluiting de aanwezigheid en de toestemming van de schuldeiser veronderstelt, dit wil zeggen van de toekomstige en eventuele slachtoffers. Dit is de reden waarom het ontwerp (artikel 4, alinéa 2) aan de Staat toelaat deze laatste te vertegenwoordigen bij het sluiten van deze overeenkomsten ».

Borgstelling kan hier moeilijk toepassing vinden. Ze is immers een bijkomend contract dat als zodanig een hoofdverplichting, althans een toekomstige onderstelt. Nu zal er, ook in de onderstelling dat die verplichting uit een quasi-delict kan ontstaan, voor stoffelijke en lichamelijke schade nimmer een echte schuld vanwege het Centrum of de andere aansprakelijke personen zijn, aangezien zij volgens het ontwerp voor zulke schade niet kunnen worden veroordeeld.

Feitelijk vervangt het ontwerp de schuldenaars die het van iedere schuld bevrijdt, met name het Centrum en de andere aansprakelijke personen, door andere — de verzekeraars, de garanten en de Staat — die, wanneer de aansprakelijkheid van eerstgenoemden is vastgesteld, in hun plaats tot vergoeding zijn gehouden.

De verbintenis, aangegaan door de in artikel 4 van het ontwerp bedoelde personen, is niet bijkomstig maar *sui generis* en bijgevolg een hoofdverbintenis (cfr. De Page, VI, n° 844).

Het is niet duidelijk wat nut een fictie als de vertegenwoording van de toekomstige en eventuele getroffenen door de Staat kan hebben, waar het ontwerp hun toch een rechtstreekse vordering tegen de garanten verleent. Het volstaat dat de garanten zich, zoals inzake verzekering, tegenover het Centrum verbinden tot het vergoeden van de getroffenen van een atoomongeval waarvoor dat Centrum of anderen aansprakelijk zijn, zonder dat het nodig weze nog niet bestaande schuldeisers bij de akte fictief te laten optreden.

Met inachtneming van de hiervoren gemaakte opmerkingen wordt voor artikel 4 de volgende lezing voorgesteld :

« Artikel 4. — De schuldbordering van hen die schade als bepaald in de artikelen 2 en 3 mochten lijden, kan door persoonlijke verbintenissen jegens het Centrum worden gewaarborgd ».

Ingevolge die wijziging van artikel 4 dienen in het ontwerp, ter aanpassing van de terminologie, de uitdrukking « persoonlijke zekerheden », naar gelang van het geval, door « waarborgcontracten » of « garanten », en het woord « zekerheidsovereenkomsten » door « waarborgcontracten » te worden vervangen.

Opmerkingen betreffende de artikelen.

Volgens artikel 1 mag het Studiecentrum geen enkel kerninstallatie in werking stellen of houden in de gebouwen waarvan het « de bezitter, eigenaar of medeeigenaar » is, dan met inachtneming van de bepalingen van het ontwerp.

Uit de inlichtingen die door de gemachtigden van de Regering werden verstrekt, is gebleken dat het begrip « bezitter » in de ruime betekenis moet worden opgevat. In deze opvatting omvat dit begrip niet enkel de eigenlijke bezitter (possesseur légal) die voornameins is zich als eigenaar te gedragen, maar ook de bezitter ter bedre (in het Frans genaamd détenteur), zoals de huurder en de vruchtgebruiker (zie De Page, V, n° 841 tot 845).

Afin d'éviter toute contestation sur la portée du terme « possesseur », il serait souhaitable de rédiger l'article 1er comme suit :

« ARTICLE PREMIER.

Le Centre d'étude de l'énergie nucléaire ne peut mettre, ni maintenir en fonctionnement une installation nucléaire, ni en permettre le fonctionnement, dans les immeubles qu'il occupe à quelque titre que ce soit, sans se conformer aux dispositions de la présente loi ».

* * *

L'article 2 oblige le Centre à se prémunir contre un risque bien défini : celui de la responsabilité aquilienne qui peut lui incomber du chef « des dommages matériels ou corporels provenant ou résultant *directement ou non* des propriétés radioactives, ou à la fois des propriétés radioactives et des propriétés toxiques, explosives ou autres propriétés dangereuses, des combustibles nucléaires, ou produits ou déchets radioactifs ».

Il est permis de se demander si les termes « directement ou non » sont insérés dans le but d'ajouter aux principes du droit commun qui régissent la responsabilité civile.

D'après les renseignements fournis par les fonctionnaires délégués, l'article 2 du projet ne comporte pas de dérogation aux articles 1382 et suivants du Code civil, le Gouvernement n'ayant nullement l'intention d'obliger le Centre à se prémunir contre les dommages dits indirects.

Les termes « directement ou non » étant, dès lors, non seulement superflus, mais, en outre, de nature à faire surgir des doutes sur la portée de l'article, leur suppression s'impose.

L'expression « aquiliaanse aansprakelijkheid », employée dans la version néerlandaise gagnerait à être remplacée par l'expression « aansprakelijkheid wegens onrechtmatige daad ».

Le texte proposé ci-après tient compte de ces observations :

« ART. 2.

Le Centre d'étude de l'énergie nucléaire a l'obligation de se prémunir par des contrats d'assurance ou par des contrats de garantie contre le risque de la responsabilité aquilienne des dommages matériels ou corporels provenant ou résultant des propriétés radioactives, ou à la fois des propriétés radioactives et des propriétés toxiques, explosives ou autres propriétés dangereuses, des combustibles nucléaires, ou produits ou déchets radioactifs ».

* * *

ART. 3.

1. L'expression « ... dommages ... provenant ou résultant directement ou non de ... » figure également à l'article 3.

Pour les mêmes raisons que celles qui ont été exposées dans le commentaire de l'article 2, il importe de supprimer les mots « directement ou non ».

2. L'observation faite à propos du terme « possesseur », employé à l'article 1er, vaut aussi pour l'article 3.

La fin de cet articles devrait, dès lors, s'écrire comme suit : « ... ou se trouvent dans les immeubles que le Centre occupe à quelque titre que ce soit ».

3. Les versions française et néerlandaise de l'article 3 ne sont pas parfaitement concordantes. Pour assurer la concordance, il y a lieu d'insérer, dans la version néerlandaise, les mots « of »

Om mogelijke betwistingen omtrent de draagwijde van het woord « bezitter » te vermijden, ware het wenselijk artikel 1 te stellen als volgt :

« EERSTE ARTIKEL.

Het Studiecentrum voor kernenergie mag geen kerninstallatie in werking stellen of houden, noch de werking daarvan toelaten in de panden die het in welke hoedanigheid ook betreft, tenzij aan de bepalingen van deze wet is voldaan ».

* * *

Artikel 2 legt aan het Centrum de verplichting op, zich tegen een wel omschreven risico te dekken. Dit risico is de aansprakelijkheid wegens onrechtmatige daad die het Centrum kan oplopen wegens « stoffelijke en lichamelijke schade welke rechtstreeks of onrechtstreeks voortvloeit uit of veroorzaakt wordt door de radioactieve eigenschappen, of tegelijkertijd door de radioactieve eigenschappen en de giftige, ontploffings- en andere gevaarlijke eigenschappen van nucleaire brandstoffen of van radioactieve produkten of afvalstoffen ».

De vraag kan worden gesteld of de woorden « rechtstreeks of onrechtstreeks » tot doel hebben aan de gemeenrechtelijke principes inzake aansprakelijkheid iets toe te voegen.

Uit inlichtingen verstrekt door de gemachtigden der Regering blijkt dat artikel 2 van het ontwerp geen afwijking van artikelen 1382 en volgende inhoudt. Het ligt namelijk niet in de bedoeling der Regering, het Studiecentrum te verplichten zich tegen de zogenaamde indirecte schade te doen dekken.

Vermits dienvolgens de woorden « rechtstreeks of onrechtstreeks » niet enkel overbodig zijn, maar tot twijfel aanleiding zouden kunnen geven, is het raadzaam ze te laten wegvalLEN.

De uitdrukking « aquiliaanse aansprakelijkheid » zou in het Nederlands beter vervangen worden door « aansprakelijkheid wegens onrechtmatige daad ».

Deze verschillende opmerkingen zijn verwerkt in de redactie die volgt :

« ART. 2.

Het Studiecentrum voor kernenergie is verplicht zich door middel van verzekeringscontracten of van waarborgcontracten te dekken tegen het risico van aansprakelijkheid wegens onrechtmatige daad voor stoffelijke of lichamelijke schade die voortvloeit uit of veroorzaakt wordt door de radioactieve eigenschappen, of tegelijk door de radioactieve eigenschappen en de giftige, ontploffings- en andere gevaarlijke eigenschappen van nucleaire brandstoffen of van radioactieve produkten of afvalstoffen ».

* * *

ART. 3.

1. In artikel 3 komt eveneens de uitdrukking voor : « ... schade welke rechtstreeks of onrechtstreeks voortvloeit uit of veroorzaakt wordt door... ».

Om dezelfde redenen als aangeduid bij de besprekking van artikel 2 zouden de woorden « rechtstreeks of onrechtstreeks » best weggeleggen worden.

2. De opmerking gemaakt bij de besprekking van artikel 1 in verband met het gebruik van het woord « bezitter » geldt ook voor artikel 3.

Artikel 3 in fine zou derhalve luiden als volgt : « ... wanneer deze brandstoffen ... zich bevinden in de panden die het Centrum in welke hoedanigheid ook betreft ».

3. De Nederlandse tekst van artikel 3 stemt niet overeen met de Franse tekst van dit artikel. Na « ... voortvloeit uit of veroorzaakt wordt door de radioactieve eigenschappen », moeten de

tegelijk door de radioactieve eigenschappen... » à la suite des mots « ... voortvloeit uit of veroorzaakt wordt door de radioactieve eigenschappen... ».

4. Par souci d'unité dans la terminologie, il conviendrait, dans la version néerlandaise de l'article 3, d'écrire comme à l'article 2 « stoffelijke of lichamelijke schade ».

5. Dans le texte néerlandais il y a lieu de remplacer les mots « het privaat of gemeenschappelijk eigendom » par les mots « de privatiële of onverdeelde eigendom ».

6. Suivant l'alinéa 2 de l'article 3 le Roi peut, « par des décisions motivées et non rétroactives », étendre l'obligation de l'alinéa 1er à des dommages subis hors du Royaume.

Il est superflu de prévoir expressément dans le projet que les arrêtés royaux ne pourront pas rétroagir.

**

ART. 4.

Voir les observations générales.

**

ART. 5.

L'article 5 dispose que les contrats de sûretés non conclus par l'Etat et les contrats d'assurance sont soumis à l'approbation du Ministre qui a les affaires économiques dans ses attributions, ou de son délégué, et que ces contrats seront conclus sous la condition suspensive de leur approbation.

Cet article confère au Ministre qui a les affaires économiques dans ses attributions, ou à son délégué, un pouvoir de contrôle dont l'importance mérite d'être soulignée à un double titre.

D'une part, l'article 5 implique, suivant l'exposé des motifs, que le Ministre est juge de l'importance du montant garanti, la seule restriction apportée à ce pouvoir étant l'obligation de respecter le minimum fixé par la loi ou, le cas échéant, par le Roi en application de l'article 12.

D'autre part, il appartiendra au même Ministre de juger si les risques couverts par les contrats sont bien ceux contre lesquels le Centre est tenu de se prémunir. Il s'agit là d'un contrôle très important, puisqu'en vertu de l'article 9, c'est à l'Etat qu'il incombera d'indemniser les dommages non réparés, dans le cas où, par le jeu des stipulations contractuelles, les victimes ne pourront pas bénéficier des garanties.

Il est, dès lors, permis de se demander s'il est vraiment souhaitable de prévoir la possibilité pour le Ministre de déléguer son pouvoir de contrôle.

Compte tenu de la nouvelle rédaction proposée pour l'article 4 et des considérations qui viennent d'être émises, l'article 5 devrait être rédigé comme suit :

« Article 5. — Le Centre soumet les contrats de garantie et les contrats d'assurance à l'approbation du Ministre qui a les affaires économiques dans ses attributions. La décision de celui-ci tient compte tant de l'intérêt des victimes éventuelles que des possibilités de couverture qui s'offrent au Centre.

L'approbation constitue une condition suspensive de ces contrats ».

**

volgende woorden worden ingevoegd : « ... of tegelijk door de radioactieve eigenschappen ... ».

4. Ter bevordering van de eenheid in terminologie tussen artikelen 2 en 3, vervange men in artikel 3 de woorden : « materiële of lichamelijke schade » door « stoffelijke of lichamelijke schade ».

5. In de Nederlandse tekst dienen de woorden « het privaat of gemeenschappelijk eigendom » te worden vervangen door « de privatiële of onverdeelde eigendom ».

6. Luidens het tweede lid van artikel 3 kan de Koning, « zonder terugwerkende kracht », de door het eerste lid aan het Centrum opgelegde verplichting tot de buiten het Koninkrijk geleden schade uitbreiden.

Het is overbodig uitdrukkelijk in het ontwerp te bepalen dat aan de koninklijke besluiten geen terugwerkende kracht mag worden verleend.

**

ART. 4.

Voor dit artikel wordt naar de algemene opmerkingen verwezen.

**

ART. 5.

Volgens artikel 5 moeten de zekerheidsovereenkomsten, die niet door de Staat zijn gesloten, en de verzekeringencontracten ter goedkeuring aan de Minister tot wiens bevoegdheid economische zaken behoren of aan zijn gemachtigde worden onderworpen. Bedoelde overeenkomsten zullen onder de opschorrende voorwaarde van hun goedkeuring worden gesloten.

Artikel 5 verleent aan de Minister tot wiens bevoegdheid economische zaken behoren, of aan zijn gemachtigde, een bevoegdheid van toezicht waarvan uit tweeërlei oogpunt het belang dient te worden onderstreept.

Volgens de memorie van toelichting houdt artikel 5 in, dat de Minister over de groothed van het gedekte bedrag oordeelt. Hierbij is de Minister enkel beperkt door het minimum dat de wet, of bij voorkeur de geval de Koning bij toepassing van artikel 12, heeft vastgesteld.

Bovendien staat het aan de Minister te oordelen of het risico dat door de contracten is gedekt, overeenstemt met het risico waartegen het Centrum verplicht is zich te dekken. Dit toezicht is belangrijk, want wanneer ingevolge de toepassing van contractuele clausules de getroffenen de waarborgen niet kunnen genieten, moet overeenkomstig artikel 9 de Staat de niet herstelde schade vergoeden.

Men kan zich dan ook afvragen of het wenselijk is dat de Minister de bevoegdheid van toezicht aan een gemachtigde kan overdragen.

Rekening houdend met de nieuwe redactie welke werd aangevallen voor artikel 4 en met de voorafgaande beschouwing, zou artikel 5 moeten gesteld worden als volgt :

« Artikel 5. — De waarborgencontracten en de verzekeringencontracten worden door het Centrum ter goedkeuring voorgelegd aan de Minister tot wiens bevoegdheid economische zaken behoren, die bij zijn beslissing rekening houdt met het belang van de eventuele getroffenen en met de dekingsmogelijkheden welke het Centrum worden geboden.

De goedkeuring vormt een opschorrende voorwaarde voor deze contracten ».

**

ART. 6.

Le premier alinéa dispose que l'ensemble des garanties exigées par les article 2 et 3 doit être à tout moment d'au moins 500 millions de francs.

Il faut entendre par là que tant les risques prévus à l'article 2 que ceux qui sont définis à l'article 3 doivent à tout moment être couverts jusqu'à concurrence de la somme indiquée.

L'alinéa 2 tend à rédiger le cas où les garanties auraient diminué par suite du paiement d'indemnités. Lorsque la responsabilité du Centre est couverte par un contrat d'assurance, le paiement d'indemnités par l'assureur ne constitue pas, comme tel, une cause de diminution des garanties. Il se pourrait toutefois que l'assureur résilie le contrat en application d'une des clauses contractuelles.

S'il entre dans les intentions du Gouvernement d'accorder, dans une telle éventualité et dans tous autres cas de résiliation unilatérale du contrat, un délai au Centre d'étude pour permettre à celui-ci de reconstituer les garanties, le projet devrait le prévoir expressément. A défaut d'une disposition de cette nature, le Centre pourrait, en effet, se voir contraint, en vertu de l'article 1er du projet, d'arrêter le fonctionnement des installations nucléaires s'il ne parvient pas à réunir sur-le-champ les garanties nouvelles.

Le contrat, prévoyant de nouvelles garanties, nécessitera l'approbation du Ministre en vertu de l'article 5 du projet.

Un texte nouveau, à insérer entre les articles 6 et 7 sous la forme d'un nouvel article, est proposé ci-dessous :

« Article ... — Lorsqu'à la suite d'un sinistre ou de la mise en œuvre d'une clause contractuelle rendue applicable par un fait non imputable au Centre, tout ou partie des garanties viennent à manquer, le Centre dispose d'un délai de nonante jours pour reconstituer les garanties requises ».

**

ART. 7.

Cet article habilite le Ministre qui a les affaires économiques dans ses attributions, à révoquer les administrateurs du Centre lorsque celui-ci ne respecte pas les articles 1er et 6.

Le Centre étant un établissement d'utilité publique soumis au régime de la loi du 27 juin 1921, les tribunaux civils ont compétence, en vertu de l'article 40 de cette loi, pour révoquer, à la requête du ministère public, les administrateurs qui ne rempliraient pas les obligations que la loi leur impose.

Il ressort du texte du projet que le Gouvernement n'entend pas porter atteinte à cette règle. Le tribunal et le Ministre seront donc tous deux compétents pour infliger une même peine disciplinaire aux administrateurs intéressés. Cette double compétence n'est pas souhaitable, puisqu'elle peut donner lieu à des décisions contradictoires.

Les droits de la défense étant organisés devant les tribunaux, mieux vaudrait ne conférer au Ministre que le pouvoir de réclamer devant ceux-ci la révocation des administrateurs. Ainsi, le droit d'initiative en matière de révocation appartiendrait tant au Ministre qu'au ministère public.

La disposition constituant l'article 7 trouverait mieux sa place au chapitre III intitulé : « Dispositions finales » et pourrait être conçue comme suit :

« Article ... — Lorsque par erreur, négligence ou faute lourde, le Centre ne respecte pas les dispositions de la présente loi, l'article 40 de la loi du 27 juin 1921 est applicable aux administrateurs responsables de ce manquement.

ART. 6.

Volgens het eerste lid moeten de gezamenlijke waarborgen, bij de artikelen 2 en 3 vereist, steeds ten minste 500 miljoen frank bedragen.

Hiermee wordt bedoeld, dat zowel het risico beschreven in artikel 2 als dat beschreven in artikel 3 steeds voor het aangegeven bedrag moeten gedeckt zijn.

Het tweede lid beoogt het geval te regelen van een vermindering der waarborgen ten gevolge van de uitkering van schadevergoeding. Wanneer het Centrum door een verzekeringscontract is gedeckt, is de uitkering van schadevergoeding door de verzekeraar als dusdanig geen oorzaak van vermindering der waarborgen. Bij toepassing van een contractuele clausule zou de verzekeraar echter aan het contract een einde kunnen maken.

Wil de Regering, in deze veronderstelling, alsook in de andere gevallen waarin eenzijdig aan het contract een einde wordt gemaakt, aan het Studiecentrum een termijn toestaan om de waarborgen opnieuw samen te stellen, dan zou dit in het ontwerp uitdrukkelijk moeten worden bepaald. Bij ontstentenis van een bepaling zou het Centrum immers op grond van artikel 1 van het ontwerp genoodzaakt zijn de werking van de kerninstallaties stop te zetten wanneer het niet onmiddellijk de nieuwe waarborgen heeft gevonden.

Op grond van artikel 5 van het ontwerp zal het contract dat in nieuwe waarborgen voorziet ter goedkeuring aan de Minister moeten worden onderworpen.

Hierna wordt een nieuwe tekst voorgesteld, die als nieuw artikel tussen artikel 6 en artikel 7 van het ontwerp zou worden ingevoegd :

« Artikel ... — Wanneer, ten gevolge van een schadegeval of van contractuele bepalingen die wegens een niet aan het Centrum toerekenbaar feit toepassing vinden, alle waarborgen of een deel ervan mochten komen te ontbreken, beschikt het Centrum over een termijn van negentig dagen om de vereiste waarborgen weder samen te stellen ».

**

ART. 7.

. Volgens dit artikel kan de Minister tot wiens bevoegdheid economische zaken behoren de beheerders van het Centrum ontslaan wanneer het Centrum de artikelen 1 en 6 niet naleeft.

Het Centrum is een instelling van openbaar nut, die onderworpen is aan de wet van 27 juni 1921. Volgens artikel 40 van deze wet kan de burgerlijke rechbank, op verzoek van het openbaar ministerie, de beheerders afzetten die de hun bij de wet opgelegde verplichtingen niet nakomen.

Uit de tekst van het ontwerp blijkt, dat de Regering aan deze bepaling geen afbreuk wil doen. Daaruit volgt dat enerzijds de rechbank, en anderzijds de Minister bevoegd zullen zijn om de beheerders van het Centrum die onderhavige wet niet naleven dezelfde tuchtstraf op te leggen. Deze dubbele competentie is niet wenselijk, daar zij tot tegenstrijdige uitspraken kan leiden.

Vermits voor de rechbank de rechten der verdediging ingerekht zijn, ware het raadzaam aan de Minister enkel de bevoegdheid te verlenen om aan de rechbank de afzetting van de beheerders te vragen. Op die wijze zou het recht van initiatief om de afzetting der beheerders te vragen, zowel aan de Minister als aan het openbaar Ministerie toebehoren.

De bepaling van artikel 7 zou beter op haar plaats zijn in hoofdstuk III waarvan het opschrift luidt : « Slotbepalingen ». De tekst ervan zou kunnen luiden als volgt :

« Artikel ... — wanneer het Centrum bij vergissing, door nalatigheid of door grove schuld, deze wet niet nakomt, vindt artikel 40 van de wet van 27 juni 1921 toepassing op de beheerders die voor de tekortkoming verantwoordelijk zijn.

Sans préjudice de la compétence du ministère public, la révocation des administrateurs peut être poursuivie par le Ministre qui a les affaires économiques dans ses attributions ».

**

ART. 8.

Cet article est rédigé comme suit : « Si la totalité des dommages causés par un sinistre dans les limites et conditions définies par les articles 2 et 3 dépasse le montant fixé en application de l'article 6, l'Etat a l'obligation d'en réparer la partie qui excède ce montant ».

Cette disposition appelle les observations suivantes :

1. Elle oblige l'Etat à réparer intégralement, quelle que soit l'ampleur du sinistre, les dommages qui dépassent le montant jusqu'à concurrence duquel le Centre était tenu de faire couvrir sa responsabilité, dès que la faute est imputable au Centre ou à une des personnes dont il doit couvrir la responsabilité.

Or, presque tous les Etats ont adopté en cette matière le principe de la réparation limitée, assorti de l'obligation de constituer des sûretés jusqu'à concurrence du montant auquel cette réparation est limitée.

C'est ainsi qu'en République fédérale allemande, le montant de l'indemnité qui peut être réclamé à l'exploitant, est fixé à 500 millions de marks. Une intervention de l'Etat est prévue pour suppléer la différence entre le montant assuré et le maximum de 500 millions de marks.

La loi anglaise, quant à elle, dispose que, pour les cas où le montant total des indemnités risque de dépasser 5 millions de livres sterling, le Ministre de l'Energie en avise le Parlement. Cette notification est suspensive de toute requête en indemnité jusqu'au moment où le législateur se sera prononcé.

Enfin, la convention de l'O.E.C.E. sur la responsabilité civile dans le domaine de l'énergie nucléaire, signée en 1960 par les seize Etats membres de cette organisation, limite la responsabilité de l'exploitant à la somme de 15 millions de dollars, une loi nationale pouvant toutefois la ramener à 5 millions de dollars, ou la majorer.

2. Contre qui les victimes d'un sinistre devront-elles intenter leur action ? Sera-t-il contre l'assureur ou le garant, ou contre l'Etat ? Devront-elles intenter leur action en partie contre l'assureur et en partie contre l'Etat ?

Le système de la réparation des dommages au marc le franc entre l'assureur et l'Etat se heurte à des difficultés d'ordre pratique. Il ne peut, en effet, s'appliquer que lorsque le montant total des dommages est connu avec certitude, ce qui ne sera le cas que lorsque tous les procès seront terminés. Si les actions en indemnité sont portées devant plusieurs tribunaux, il sera impossible aux juges respectifs d'en connaître le montant définitif.

Un autre système consiste à condamner l'assureur ou le garant au paiement de l'indemnité jusqu'à ce qu'il administre la preuve que le total des condamnations atteint le montant pour lequel le Centre était couvert. L'indemnisation des dommages non réparés devrait alors être poursuivie à la charge de l'Etat. Dans ce système, le débiteur, pour certaines victimes, sera l'assureur, pour d'autres, l'Etat.

Ce dernier système ne peut se défendre que lorsque toutes les victimes obtiennent réparation intégrale de leur débiteur respectif. Il serait inadmissible, par exemple, que les victimes qui obtiennent la condamnation de l'assureur soient dédommagées intégralement, alors que celles dont le débiteur est l'Etat ne bénéficieraient que d'une réparation partielle parce que le législateur aurait renoncé, postérieurement au sinistre, à l'intervention illimitée de l'Etat.

La procédure esquissée sous les « Observations générales II » obvie à ces inconvénients.

Onvermindert de bevoegdheid van het openbaar ministerie, kan de afzetting van de beheerders gevorderd worden door de Minister tot wiens bevoegdheid economische zaken behoren ».

**

ART. 8.

Artikel 8 luidt als volgt : « Indien het totaal der door een ramp binnen de bij artikelen 2 en 3 bepaalde grenzen en voorwaarden veroorzaakte schade het volgens artikel 6 vastgestelde bedrag overtreft, is de Staat verplicht dat gedeelte van de schade te herstellen, hetwelk dit bedrag overtreft ».

Bij deze bepaling kunnen de volgende opmerkingen worden gemaakt :

1. Uit deze bepaling volgt, dat de Staat verplicht is de volledige schade te herstellen die het bedrag overtreft waarvoor het Centrum gehouden was zich te dekken, ongeacht de omvang van het schadegeval, zodra de schuld het Centrum of een persoon voor wie het instaat, ten laste kan worden gelegd.

Bijna alle Staten huldigen het principe van de beperkte schadevergoeding, waaraan wordt gekoppeld de verplichting voor dit bedrag zekerheid te stellen.

De Duitse Bondsrepubliek beperkt het bedrag van de schadevergoeding die van de exploitant kan worden geëist, tot 500 miljoen mark. De bijdrage van de Staat is voorzien om het verschil bij te passen tussen het bedrag dat verzekerd was en het maximum van 500 miljoen mark.

De Engelse wet bepaalt dat, wanneer de schadevergoeding 5 miljoen pond dreigt te overschrijden, de Minister van Energie hiervan aan het parlement kennis geeft. Deze kennisgeving schorst iedere vraag tot schadeloosstelling totdat de wetgever uitspraak heeft gedaan.

Volgens het verdrag van het E.O.E.S., betreffende de burgerrechtelijke aansprakelijkheid ter zake van atoomenergie, dat in 1960 door zestien landen werd ondertekend, is de aansprakelijkheid van de exploitant tot 15 miljoen dollar beperkt. Een nationale wet kan dit bedrag echter tot 5 miljoen dollar verminderen, of het verhogen.

2. Tegen wie zullen de getroffenen zich, na een grote ramp, keren : tegen de verzekeraar of de garant, dan wel tegen de Staat ? Zullen zij hun vordering voor een gedeelte van de schade tegen de verzekeraar, en voor een ander gedeelte tegen de Staat moeten instellen ?

Het stelsel van de pondpondsgewijze verdeling der schade tussen de verzekeraar en de Staat stuit op praktische bezwaren. Dit stelsel kan slechts worden toegepast wanneer het globaal bedrag der schade is gekend. Dit bedrag kan echter slechts met zekerheid gekend zijn nadat alle processen beëindigd zijn. Zijn de eisen tot schadevergoeding voor verschillende rechtbanken gebracht, dan is het voor de betrokken rechters onmogelijk het definitieve bedrag te kennen.

Volgens een ander stelsel zou de verzekeraar of de garant tot betaling van de schadevergoeding veroordeeld kunnen worden tot hij bewijst, dat de gezamenlijke veroordelingen het bedrag bereiken waarvoor het Centrum gedekt was. De niet door de verzekeraar vergoede schade zou dan op de Staat moeten worden verhaald. Dit stelsel zal voor gevolg hebben dat sommige getroffenen de private verzekeraar, terwijl anderen de staat als schuldenaar zullen hebben.

Dit laatste stelsel is enkel verdedigbaar wanneer alle getroffenen de volledige schadevergoeding van hun respectieve schuldenaar bekomen. Het zou bij voorbeeld niet aanneembaar zijn dat de getroffenen die een veroordeling tegen de verzekeraar hebben gekomen volledig worden vergoed, terwijl de getroffenen die de Staat als schuldenaar hebben, slechts een gedeeltelijke vergoeding ontvangen omdat na de ramp de wetgever beslist, de onbeperkte Staatsbijdrage niet te handhaven.

De onder de algemene opmerkingen II geschetste procedure-regeling komt aan deze bezwaren tegemoet.

3. Le texte du projet laisse planer un doute sur le montant exact à partir duquel l'Etat est tenu d'intervenir.

Il importe de tenir compte du fait que c'est le Ministre qui a les affaires économiques dans ses attributions qui, lors de l'approbation des contrats, fixera le montant définitif à couvrir. A cet effet, il conviendrait de viser également la disposition qui fait l'objet de l'article 5.

Le texte de l'article 8 devrait donc être complété comme suit :

« Si la totalité des dommages ... dépasse le montant déterminé en application des articles 5 et 6, l'Etat est tenu de réparer la partie de ces dommages qui excède ce montant ».

**

ART. 9.

L'article 9 dispose que « si, par la défaillance des garanties ou par le jeu de stipulations contractuelles qu'elles contiennent, les victimes ne peuvent en profiter totalement ou partiellement, l'Etat doit assurer la réparation complète des dommages ».

L'expression « la réparation complète des dommages » peut faire croire que l'Etat sera tenu de réparer l'ensemble des dommages, y compris le dommage moral, alors que le Gouvernement entend ne faire supporter à l'Etat que les dommages dont la réparation incombe à l'assureur ou au garant, c'est-à-dire les dommages matériels et corporels.

Le texte suivant traduirait plus exactement l'intention du Gouvernement :

« Article 9. — Sans préjudice de l'application de l'article 8, l'Etat est tenu de réparer les dommages qui n'ont pas été indemnisés, en raison de la défaillance des garanties ou du jeu des clauses contractuelles. Il est subrogé aux droits et actions de la victime lorsque les garanties sont défaillantes ».

**

ART. 10.

Selon l'article 10, les frais de justice exposés par les victimes sont, pour l'application de l'article 8, considérés comme faisant partie des frais définis par les articles 2 et 3.

L'article 10 ne concerne que les modalités du calcul du dommage global. Il ne déroge pas aux principes ordinaires de la procédure. L'article 130 du Code de procédure civile, qui met les frais de justice à la charge de la partie succombante, demeure applicable.

D'après l'article 8 du projet, le montant du dommage global détermine celui de l'intervention financière de l'Etat, si les frais de justice sont pris en considération, ce montant ne sera définitivement connu qu'après que tous les procès seront terminés.

Dans le système de la condamnation de l'assureur ou du garant au paiement de dommages-intérêts jusqu'à ce que le total des condamnations atteigne le montant pour lequel le Centre est couvert, il n'est pas requis que tous les procès soient terminés. En effet, dès que le montant pour lequel le Centre est couvert est atteint, il appartient à l'Etat de réparer le surplus des dommages.

En revanche, le système de la réparation des dommages intérêts au marc le franc entre l'assureur et l'Etat suppose que le dommage global définitif soit connu d'avance, ce qui est naturellement exclu si tous les frais de justice doivent être pris en considération.

3. De tekst van het ontwerp kan twijfel doen rijzen in verband met het bedrag vanaf hetwelk de Staat moet bijdragen.

Vermits de Minister tot wiens bevoegdheid economische zaken behoren, bij de goedkeuring van de overeenkomsten het te dekken bedrag definitief vaststelt, moet met deze bevoegdheid rekening worden gehouden. Daartoe is het nodig ook de bepaling die het voorwerp van artikel 5 uitmaakt te vermelden.

De tekst wordt dan als volgt aangevuld :

« Indien het totaal van de ... schade, het ter toepassing van de artikelen 5 en 6 vastgestelde bedrag te boven gaat, is de Staat verplicht het gedeelte van deze schade te herstellen dat dit bedrag te boven gaat ».

**

ART. 9.

Volgens artikel 9 is de Staat verplicht « het volledig herstel der schaden te verzekeren », wanneer wegens « het falen der waarborgen of wegens de toepassing der contractuele clausules welke ze bevatten, de slachtoffers er niet geheel of gedeeltelijk van kunnen genieten ».

De woorden « het volledig herstel der schaden » kunnen de indruk wekken, dat de Staat alle schade, dus ook de morele schade, zal vergoeden. De bedoeling van de Regering is echter, dat de Staat enkel die schade zal vergoeden die de verzekeraar of de garant had moeten vergoeden, dit is de stoffelijke en de lichamelijke schade.

De bedoeling van de Regering zou beter uitgedrukt worden als volgt :

« Artikel 9. — Onverminderd de toepassing van artikel 8, is de Staat verplicht de schade te herstellen die wegens het in gebreke blijven van de waarborgen of wegens de toepassing van de contractuele clausules niet werd vergoed. Hij treedt in de rechten en vorderingen van de getroffene bij het in gebreke blijven van de waarborgen ».

**

ART. 10.

Volgens artikel 10 worden, voor de toepassing van artikel 8, de door de getroffenen gemaakte gerechtskosten geacht deel uit te maken van de schade bedoeld door de artikelen 2 en 3.

Artikel 10 betreft enkel de wijze van berekening van de globale schade. Het doet geen afbreuk aan de gewone beginselen van het procesrecht. Artikel 130 van het Wetboek van burgerlijke rechtsvordering, dat de gerechtskosten ten laste legt van wie veroordeeld wordt, blijft van toepassing.

Volgens artikel 8 van het ontwerp bepaalt het bedrag der globale schade de financiële Staatsbijdrage; wanneer de gerechtskosten in aanmerking worden genomen, zal dit bedrag slechts definitief gekend zijn nadat alle processen beëindigd zijn.

In het stelsel volgens hetwelk de verzekeraar of de garant tot betaling van schadevergoeding wordt veroordeeld totdat de gezamenlijke veroordelingen het bedrag bereiken waarvoor het Centrum gedekt was, is het niet vereist dat alle processen beëindigd zijn. Als immers eenmaal het bedrag bereikt is waarvoor het Centrum gedekt was, is het de beurt aan de Staat om de overige schade te vergoeden.

Integendeel veronderstelt het stelsel der zogenaamde pondspondsgewijze verdeling der schadevergoeding tussen de verzekeraar en de Staat, dat de definitieve globale schade vooruit gekend is, hetgeen natuurlijk uitgesloten is als de gerechtskosten in aanmerking moeten worden genomen.

Le texte de l'article 10 gagnerait en précision s'il était rédigé comme suit :

« Article 10. — Pour le calcul du montant total des dommages au sens de l'article 8, les frais de justice mis à la charge de l'assureur ou du garant sont considérés comme faisant partie des dommages définis par les articles 2 et 3 ».

**

ART. 12.

D'après l'article 12, le Roi peut modifier le montant fixé par l'article 6 sans toutefois pouvoir attacher à son arrêté effet rétroactif.

Il est superflu de prévoir expressément dans le projet que l'arrêté royal ne peut pas rétroagir.

**

ART. 13.

L'alinéa 1e a fait l'objet d'un commentaire sous les observations générales II.

L'alinéa 2 dispose qu'en cas de faute intentionnelle, les assureurs et les garants ainsi que l'Etat, qui ont payé, peuvent agir en remboursement contre l'auteur du dommage mais non contre l'assureur de celui-ci ni contre ses maîtres et commettants.

Cette disposition implique pour l'assureur l'obligation de couvrir les risques résultant de toute faute de l'assuré, y compris la faute intentionnelle.

C'est là une dérogation à l'article 16 de la loi du 11 juin 1874 sur les assurances, d'après lequel aucune perte ou dommage, causé par le fait ou par la faute grave de l'assuré, n'est à la charge de l'assureur. D'après la jurisprudence, cette disposition est d'ordre public et l'assuré peut l'invoquer nonobstant toute clause contraire.

Comme le Gouvernement entend déroger à l'article 16, cette intention doit être exprimée dans le projet.

A cette fin, on pourrait s'inspirer de l'article 11 de la loi du 1er juillet 1956 relative à l'assurance obligatoire de la responsabilité civile en matière de véhicules automoteurs.

La rédaction devrait toutefois être adaptée de manière à en étendre la disposition aux garants.

Adéquat d'une telle disposition, l'assureur pourra se prévaloir de l'article 16 de la loi de 1874, ce qui aurait pour conséquence de la décharger de la réparation. Dans cette hypothèse, l'indemnisation des victimes incombera à l'Etat, en application de l'article 9 du projet.

**

ART. 14.

Cet article confère au Roi le pouvoir de régler les deux points suivants :

1° l'organisation d'une procédure administrative ou judiciaire de conciliation;

2° la détermination de la manière dont les assureurs et les garants s'acquitteront envers les victimes. Le projet dispose que peuvent s'écartier des lois non impératives les arrêtés royaux en cette matière.

En ce qui concerne le deuxième point, il échappe d'observer en premier lieu que le projet ne confère pas ce pouvoir au Roi en

De tekst van artikel 10 ware duidelijker gesteld als volgt :

« Artikel 10. — Voor de berekening van het totaal bedrag der schade zoals bedoeld in artikel 8, worden de ten laste van de verzekeraar of de garant begrote gerechtskosten geacht deel uit te maken van de schade bedoeld in de artikelen 2 en 3 ».

**

ART. 12.

Volgens artikel 12 kan de Koning het bij artikel 6 vastgestelde bedrag wijzigen zonder echter aan zijn besluit terugwerkende kracht te verlenen.

Het is overbodig dat het ontwerp uitdrukkelijk bepaalt, dat aan het koninklijk besluit geen terugwerkende kracht mag worden verleend.

**

ART. 13.

Het eerste lid werd besproken onder algemene opmerkingen II.

In het tweede lid wordt bepaald dat in geval van opzettelijke schuld, de verzekeraars en de garanten alsook de Staat, die betaald hebben, een vordering tot terugbetaling kunnen instellen tegen de dader, maar niet tegen diens verzekeraar, noch tegen zijn meesters en aanstellers.

Deze bepaling sluit in dat de verzekeraar verplicht is in te staan voor de risico's veroorzaakt door om het even welke schuld van de verzekerde, hieronder begrepen het opzet.

Dit is een afwijking van artikel 16 van de wet van 11 juni 1874 op de verzekeringen, volgens hetwelk generlei verlies of schade veroorzaakt door de daad of door de grove schuld van de verzekerde, ten laste van de verzekeraar komt. Volgens de rechtspraak is deze bepaling van dwingend recht. De verzekeraar kan ze inroepen niettegenstaande ieder daarmede strijdig beding.

Daar het de bedoeling van de Regering is aan artikel 16 afbreuk te doen, moet dit in het ontwerp uitdrukkelijk worden gezegd.

Hiervoor mag het voorbeeld worden gevuld van artikel 11 van de wet van 1 juli 1956 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen.

De redactie zou echter moeten worden aangepast om de bepaling ook toepasselijk te maken op de garant.

Bij gebreke van dergelijke bepaling zal de verzekeraar artikel 16 van de wet van 1874 kunnen inroepen, wat voor gevolg zou hebben dat de schade niet te zijnen laste komt. In dergelijke veronderstelling zou, bij toepassing van artikel 9 van het ontwerp, de Staat de slachtoffers moeten vergoeden.

**

ART. 14.

Dit artikel verleent aan de Koning de bevoegdheid om de volgende twee punten te regelen :

1° de inrichting van een administratieve of gerechtelijke verzoeningsprocedure;

2° de vaststelling van de wijze waarop de verzekeraars en de garanten zich van hun verplichtingen ten aanzien van de getroffenen moeten kwijten. Het ontwerp bepaalt, dat de koninklijke besluiten ter zake van de niet gebiedende wetten mogen afwijken.

Wat het tweede punt betreft, dient in de eerste plaats te worden opgemerkt, dat het ontwerp deze bevoegdheid aan de Koning

ce qui concerne les indemnités dues par l'Etat. Ensuite, on n'aperçoit guère ce qu'il y a lieu d'entendre par « lois non impératives ». Comme il s'agit ici apparemment d'une délégation destinée à habiliter le Roi à déroger à des lois existantes, l'étendue devrait en être précisée.

Pour le surplus, l'article 14 appelle les observations suivantes :

1. Il y a une discordance entre le texte néerlandais et le texte français. Le premier renvoie aux articles 2 et 3, le deuxième au seul article 2; le texte français devrait être complété par la mention de l'article 3.

2. L'article 14 débute comme suit : « Pour évaluer, en vue d'une éventuelle exécution de l'article 8, l'ensemble des dommages... le Roi peut organiser une procédure de conciliation ».

Les raisons qui justifient une procédure de conciliation dans le cas visé par l'article 8 peuvent être invoquées dans le cas visé par l'article 9, qui dispose que l'Etat intervient si les garanties sont défaillantes.

En plus de l'article 8, il y a donc lieu de mentionner l'article 9.

**

ART. 16.

Cet article dispose :

« Le Roi peut, par des peines correctionnelles, sanctionner les obligations nées de la présente loi et de ses arrêtés d'exécution. Il peut également désigner dans ses arrêtés les personnes physiques pénalement responsables des obligations imposées aux personnes morales ».

L'infraction essentielle à sanctionner pénalement consiste à mettre ou à maintenir en fonctionnement une installation nucléaire ou à en permettre le fonctionnement, sans se conformer aux dispositions du projet. C'est l'infraction à l'article 1er. La détermination des peines ressortit en principe au législateur lui-même. Le projet ne présente à cet égard aucune difficulté particulière et l'on n'aperçoit pas l'intérêt d'une dérogation au principe pour charger le Roi de se substituer à la loi.

Il n'y a pas lieu non plus de donner au Roi une délégation générale pour désigner les personnes physiques pénalement responsables. En considération de l'importance de la matière, il convient au contraire que ce soit le législateur qui désigne la personne qui, eu égard à la nature de ses fonctions et à l'autorité qu'elle possède, sera responsable de l'observation de l'article 1er. Cette personne est, en principe, le directeur général ou son remplaçant. Rien n'empêche toutefois, pour donner plus de souplesse au système et ne pas imposer chaque fois l'intervention du législateur, de conférer au Roi la faculté de désigner éventuellement une autre personne que le directeur général, qui aura comme lui la responsabilité du respect de la loi et l'autorité nécessaire pour l'assurer.

Compte tenu de ces observations, il est proposé de rédiger l'article 16 comme suit :

« Article 16. — Toute infraction à l'article 1er est punie d'un emprisonnement de un mois à ... et d'une amende de 26 francs à ou d'une de ces peines seulement.

Le directeur général du Centre, son remplaçant, ou la personne que le Roi désigne, est pénalement responsable de l'observation de l'article 1er.

Toutes les dispositions du livre 1er du Code pénal, sans exception du chapitre VII et de l'article 85, sont applicables aux infractions prévues par la présente loi ».

**

niet toekent voor wat betreft de vergoedingen die door de Staat verschuldigd zijn. Voorts is het niet duidelijk wat hier te verstaan is onder « niet gebiedende wetten ». Daar hier blijkbaar een delegatie bedoeld wordt waardoor de Koning zou kunnen afwijken van bestaande wetten, zou de omvang van deze delegatie nader moeten worden bepaald.

Voor het overige moeten bij artikel 14 de volgende opmerkingen worden gemaakt :

1. De Nederlandse tekst stemt niet overeen met de Franse. De eerste verwijst naar de artikelen 2 en 3, de Franse alleen naar artikel 2. De Franse tekst moet worden aangevuld met de vermelding van artikel 3.

2. Artikel 14 begint als volgt : « Om, met het oog op een eventuele uitvoering van artikel 8, het geheel der schade... te schatten ... kan de Koning ... een verzoeningsprocedure doen instellen ».

Dezelfde redenen die een verzoeningsprocedure rechtvaardigen in het geval bedoeld onder artikel 8, kunnen worden ingeroepen voor het geval van artikel 9, volgens hetwelk de Staat bijdraagt bij het in gebreke blijven van de waarborgen.

Naast artikel 8 dient dus ook artikel 9 te worden vermeld.

**

ART. 16.

Dat artikel bepaalt :

« De Koning kan de verplichtingen welke ontstaan uit onderhavige wet en haar uitvoeringsbesluiten met correctionele straffen sanctioneren. Hij kan eveneens de natuurlijke personen welke strafrechtelijk aansprakelijk zijn voor de aan de rechts-personen opgelegde verplichtingen, in zijn besluiten aanduiden ».

De voornaamste, strafrechtelijk te beteugelen overtreding, dit is die van artikel 1, bestaat erin een kerninstallatie zonder inachtneming van de bepalingen van het ontwerp in werking te brengen of te houden, of zulks toe te laten. In beginsel staat het aan de wetgever zelf de straffen te bepalen. Het ontwerp levert in dit opzicht geen enkele moeilijkheid op. Het is dan ook niet duidelijk wat nut het kan hebben, van dit beginsel af te wijken en de Koning in de plaats van de wetgever te laten optreden.

Evenmin is het nodig de Koning een algemene opdracht te geven voor het aanwijzen van de natuurlijke personen die strafrechtelijk aansprakelijk zijn. In zo een belangrijke materie is het veeleer gewenst dat de wetgever vaststelt wie, gelet op zijn ambt en zijn gezag, voor de naleving van het bepaalde in artikel 1 moet instaan. In beginsel is dat de directeur-generaal of degene die hem vervangt. Er is echter geen bezwaar dat, ter versoepeling van het systeem en om er niet telkens de wetgever bij te betrekken, de Koning bevoegdheid wordt gegeven om eventueel iemand anders dan de directeur-generaal aan te wijzen, die, zoals deze, voor de naleving van de wet zal instaan met het daartoe benodigde gezag.

Met inachtneming van die opmerkingen wordt voor artikel 16 de volgende lezing voorgesteld :

« Artikel 16. — Overtreding van artikel 1 wordt gestraft met gevangenisstraf van één maand tot ... en met geldboete van 26 frank tot ..., of met een van die straffen alleen.

De directeur-generaal van het Centrum, degene die hem vervangt of degene die door de Koning wordt aangewezen, is strafrechtelijk aansprakelijk voor de naleving van artikel 1.

Alle bepalingen van boek I van het Strafwetboek, ook die van hoofdstuk VII en artikel 85, zijn op de in deze wet bepaalde misdrijven van toepassing. »

**

ART. 17.

L'article 17 porte ce qui suit :

« Le Roi peut abroger totalement mais non partiellement la présente loi ».

Cette disposition, qui confère au Roi un pouvoir appartenant au législateur, est justifiée dans l'exposé des motifs comme suit :

« La présente loi est destinée à être remplacée dans des délais relativement brefs, par des traités internationaux élaborés au sein de l'O.E.C.E. et de l'EURATOM. Elle a donc un caractère provisoire et le Roi ne sera en mesure de l'abroger que lorsque les conventions internationales auront, non seulement fait l'objet d'une ratification des Chambres, mais auront également fait l'objet des mesures légales de ratification dans les différents pays intéressés se concrétisant par l'échange des instruments diplomatiques nécessaires ».

Etant donné le caractère exceptionnel du pouvoir conféré au Roi, les raisons indiquées dans l'exposé des motifs devraient l'être également dans le texte du projet.

La rédaction suivante est proposée :

« Article 17. — Le Roi pourra abroger la présente loi lorsqu'une convention internationale réglant la réparation des dommages visés aux articles 2 et 3 et liant la Belgique sera entrée en vigueur. Cette abrogation ne pourra être partielle ».

La Chambre était composée de :

MM. F. LEPAGE, conseiller d'Etat, président; H. BUCH et G. VAN BUNNEN, conseillers d'Etat; F. DUCHENE et G. VAN HECKE, assesseurs de la section de législation; Mme J. DE KOSTER, greffier adjoint, greffier.

La concordance entre la version néerlandaise et la version française a été vérifiée sous le contrôle de M. F. LEPAGE.

Le rapport a été présenté par M. W. VAN ASSCHE, auditeur.

Le Greffier, — De Griffier,

(s.)
(get.) J. DE KOSTER.

ART. 17.

Artikel 17 bepaalt :

« De Koning mag de onderhavige wet volledig doch niet gedeeltelijk opheffen. »

Deze bepaling, die aan de Koning een bevoegdheid verleent welke aan de wetgever toekomt, wordt door de memorie van toelichting verantwoord als volgt :

« De onderhavige wet is bestemd binnen betrekkelijk korte termijn vervangen te worden door in E.O.E.S. en Euratom-verband uitgewerkte internationale overeenkomsten. Zij is dus van voorlopige aard en de Koning zal haar slechts kunnen opheffen wanneer de internationale overeenkomsten niet alleen door de Kamers zullen zijn bekrachtigd maar wanneer zij eveneens wettelijk bekrachtigd zullen zijn in de verschillende betrokken landen, hetgeen tot uiting zal komen in het uitwisselen van de noodzakelijke diplomatische oorkonden. »

Wegens het uitzonderlijke van de aan de Koning verleende bevoegdheid, zouden de redenen die in de memorie van toelichting worden uiteengezet, ook in de tekst van het ontwerp tot uiting moeten komen.

Voorgesteld wordt deze tekst als volgt te lezen:

« Artikel 17. — De Koning kan deze wet opheffen wanneer een internationale overeenkomst waardoor de vergoeding van de schade bedoeld in de artikelen 2 en 3 wordt geregeld en waardoor België gebonden is, in werking is getreden. Deze opheffing mag niet gedeeltelijk zijn ».

De Kamer was samengesteld uit :

De Heren F. LEPAGE, raadsheer van State, voorzitter; H. BUCH en G. VAN BUNNEN, raadsheren van State, F. DUCHENE en G. VAN HECKE, bijzitters van de afdeling wetgeving; Mevr. J. DE KOSTER, adjunct-griffier, griffier.

De overeenstemming tussen de Nederlandse en de Franse tekst werd nagezien onder toezicht van de heer F. LEPAGE.

Het verslag werd uitgebracht door de heer W. VAN ASSCHE, auditeur.

Le Président, — De Voorzitter,

(s.)
(get.) F. LEPAGE.